

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tuukka Kallas

Tyttöjen sukuelinten silpomisen vastainen työ varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksessa-sivun kehittäminen

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi AMK

Opinnäytetyö

8.5.2023

Tekijä	Tuukka Kallas
Otsikko	Tyttöjen sukuelinten silpomisen vastainen työ varhaiskasvatuksessa – Varhaiskasvatuksessa-sivun kehittäminen
Sivumäärä	34 sivua + 2 liitettä
Aika	21.04.2023
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan tutkinto-ohjelma
Ohjaajat	Lehtori Seija Mäenpää Yliopettaja Salla Nevanen
<p>Tyttöjen sukuelinten silpominen on haitallinen perinne, jossa sukuelimiä vahingoitetaan ilman lääketieteellistä syytä. Arviolta 10 000 Suomessa asuvaa tyttöä tai naista on joutunut silvotuksi ja jopa 3000 tyttöön on arvioitu kohdistuvan silpomisriski. Silpominen loukkaa ihmisoikeuksia ja se voidaan katsoa Suomen rikoslain perusteella törkeäksi pahoinpitelyksi. Perinne heikentää naisten tasa-arvoa, itsemääräämisoikeuksia, sekä aiheuttaa terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja.</p> <p>Varhaiskasvatuksen ammattilaisten tehtäviin kuuluu tyttöjen sukuelinten silpomisen vastainen työ. Tehtävä pitää sisällään lapsen huoltajien näkemysten kartoittamisen aiheesta, tiedon antaminen huoltajille silpomisen haitoista ja teon rangaistavuudesta sekä silpomisen uhan ja suoritun silpomisen merkien pitäminen silmällä. Opinnäytetyön tavoitteena on arvioida sekä kehittää Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estäminen -internetsivukokonaisuuteen kuuluvaa Varhaiskasvatuksessa-sivua varhaiskasvattajien työn näkökulmasta. Sivukokonaisuus on osa laajempaa terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ammattilaisille suunnattua maahanmuuttoon ja kulttuurien moninaisuuteen keskittyvää sivukokonaisuutta.</p> <p>Opinnäytetyössä arvioidaan varhaiskasvatuksessa-sivulle tietoa näkökulmista, joissa korostuu varhaiskasvatuksen työn realiteetit. Näihin kuuluu esimerkiksi se, että silpomisen vastaista työtä tehdään vain pienelle osalle asiakkaista, se saattaa tulla harvoin vastaan, työn suunnittelulle on rajallisesti aikaa, työhön saatavilla olevat ohjeet vaihtelevat työpaikoittain tai niitä ei ole. Prosessin kautta syntyneessä uudistetussa verkkosivussa varhaiskasvattajan velvollisuuden tyttöjen sukuelinten silpomiseen liittyen tuodaan selkeämmin esille ja työtä pyritään kuvailemaan ja jäsentelemään tavalla, joka helpottaa tehtävistä suoriutumista. Työn ohessa syntyi myös internetsivulle materiaaliksi kirjaamislomake, jonka avulla silpomisen uhan pystyy arvioimaan sekä silpomista ehkäisevän keskustelun käymään niin, että myös kirjaaminen suoritetaan asian kuuluvalla tavalla.</p>	
Avainsanat	Tyttöjen sukuelinten silpominen, FGM, varhaiskasvatus

Author	Tuukka Kallas
Title	Work against female genital mutilation in early childhood education - Developing the Early Childhood Education webpage
Number of Pages	34 pages + 2 appendices
Date	21.04.2023
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Bachelor's Degree Programme in Social Services
Instructors	Lecturer Seija Mäenpää Senior Lecturer Saira Nevanen
<p>Female genital mutilation (FGM) is a harmful tradition that involves intentional injury of female genitalia without any medical justification. It is estimated that approximately 10,000 girls and women residing in Finland have undergone FGM, while as many as 3,000 girls are at risk of being subjected to the practice. FGM violates human rights and can be considered a severe form of assault under Finnish criminal law. This tradition undermines women's equality, their right to self-determination, and can have serious physical and psychological health consequences.</p> <p>Professionals working in early childhood education have a responsibility to combat FGM. This task involves assessing the views of parents and guardians on the topic, providing information on the harmful effects and legal repercussions of FGM, as well as carefully monitor any signs of mutilation risk or occurrence. The aim of this thesis is to evaluate and enhance the Early Childhood Education webpage, which is a part of the comprehensive Finnish Institute for Health and Welfare webpage on preventing FGM among girls and women, from the perspective of early childhood educators.</p> <p>The thesis will examine the Early Childhood Education webpage in terms of the realities of early childhood educators' work. This includes acknowledging that anti-FGM work is only relevant to a small proportion of clients and may rarely appear in practice. There is very limited time available for planning, and the available guidelines for the work can vary by workplace or may be nonexistent. Through this process, an improved webpage will be developed that clarifies the early childhood educator's obligations with regards to preventing FGM and provides guidance on how to perform these duties in an efficient and effective manner. Additionally, a reporting form will be created for the webpage, which enables early childhood educators to assess the risk of FGM and engage in preventive discussions in a way that ensures appropriate documentation of these encounters.</p>	
Keywords	Female genital mutilation, FGM, early childhood education

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Työelämäkumppani Terveyden ja hyvinvoinnin laitos	1
3	Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen	2
3.1	Ilmiön taustaa	2
3.2	Terminologia	3
3.3	Ympärileikkausten tyypit	3
3.4	Ihmisoikeussopimukset ja lainsäädäntö	4
4	Sukuelinten silpomisen vastainen työ varhaiskasvatuksessa	5
4.1	Päiväkotien henkilökunta	5
4.2	Vasu- ja LEOPS-keskustelut	7
4.3	Silpomisen ehkäisyn ohjeita varhaiskasvatustyössä	8
4.4	Silpomisen ehkäisy vasu- ja LEOPS-keskusteluissa	9
4.5	Huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyö	9
4.6	Kulttuurisensitiivinen työote	10
4.7	Silpomisen uhkaan reagoiminen	11
5	Opinnäytetyön toteuttaminen	12
5.1	Opinnäytetyön tavoite	12
5.2	Kuvaus kehitettävistä internet sivuista	13
5.3	Varhaiskasvatuksessa	13
6	Nettisivujen kehittämistyö	14
6.1	Sivujen tarkastelu ja kuvaus	16
6.1.1	Perustieto	17
6.1.2	Toimintaohjeet	17
6.1.3	Helppokäyttöisyys	17
6.2	Varhaiskasvatuksessa-sivun arviointi	18
6.3	Yhteenveto havainnoista	19
6.4	Varhaiskasvatuksessa-sivun kehitysehdotus	20
6.5	Kuvaus ehdotetusta varhaiskasvatuksessa-sivusta	21
6.6	Työtä helpottava lomake	27
6.7	Eettinen pohdinta	29

7	Pohdinta	31
8	Jatkotutkimusehdotukset	33
9	Lähteet	35

Liitteet

Liite 1: Varhaiskasvatuksessa-nettisivu

Liite 2: Tyttöjen sukuelinten silpomisen käsittely vasu- ja LEOPS-keskustelussa

1 Johdanto

Tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevää työtä (myös FGM eli female genital mutilation) tehdään Suomen kunnissa mm. päiväkodeissa, neuvoloissa sekä terveyskeskuksissa (Koukkula & Klementti 2021: 53). Varhaiskasvatuksen ammattilaisten velvollisuus on ottaa aihe puheeksi esimerkiksi vasu- ja LEOPS-keskusteluiden yhteydessä sekä tehdä lastensuojeluilmoitus, jos epäilyjä ympärileikkauksista tai sellaisten suunnittelemisesta ilmenee (Koukkula & Klementti 2021:11&50). Aiheesta käytetään asiakkaiden kanssa neutraalimpaa termiä tyttöjen ympärileikkaus (Koukkula & Klementti 2021: 14). Päiväkodin henkilökunnalla on lapsen oppimisen, kasvun ja osaamisen edistämisen lisäksi vastuu lapsen hyvinvoinnin ja fyysisen koskemattomuuden turvaamisesta (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 16-17). Koska varhaiskasvattajat ovat tekemisissä lasten vanhempien kanssa toistuvasti syntyy heille usein tiivis vuorovaikutussuhde, joka mahdollistaa myös vaikeampien aiheiden, kuten lasten sukupuolielinten silpomisen esille ottamisen. Vaikeiden ja intiimialueelle menevien asioiden puheeksi ottaminen ei välttämättä tunnu helpolta varsinkin, kun työtehtävä osuu työntekijän kohdalle vain satunnaisesti työuran aikana (Koukkula & Klementti 2021: 9). Kulttuurisensitiivinen työote on väline, jolla pyritään luomaan mahdollisimman hyvä olosuhde asian käsittelyyn ymmärtämällä työntekijälle vieraan kulttuurin lähtökohtia ja ottamalla ne huomioon, sekä lisäämään syrjimättömyyden ja kunnioituksen ilmapiiriä (Kulttuurisensitiivinen työote).

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää THL:n tyttöjen sukupuolielinten silpomista käsittelevää sivukokonaisuutta varhaiskasvattajien näkökulmaa paremmin palvelevaksi. Onnistunut FGM-keskustelu ei vahingoita varhaiskasvatuksen ja kodin välistä hyvää ja avointa keskusteluyhteyttä, joka on myös lapsen edun mukainen.

2 Työelämäkumppani Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) on itsenäinen valtion asiantuntija- ja tutkimuslaitos, jonka tehtävä on edistää ihmisten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta. THL:n toiminta perustuu lakiin. Keskeisiin tehtäviin kuuluu tutkimus- ja asiantuntijatyö ja se kehittää eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja hyviä käytäntöjä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. (Tietoa meistä 2022)

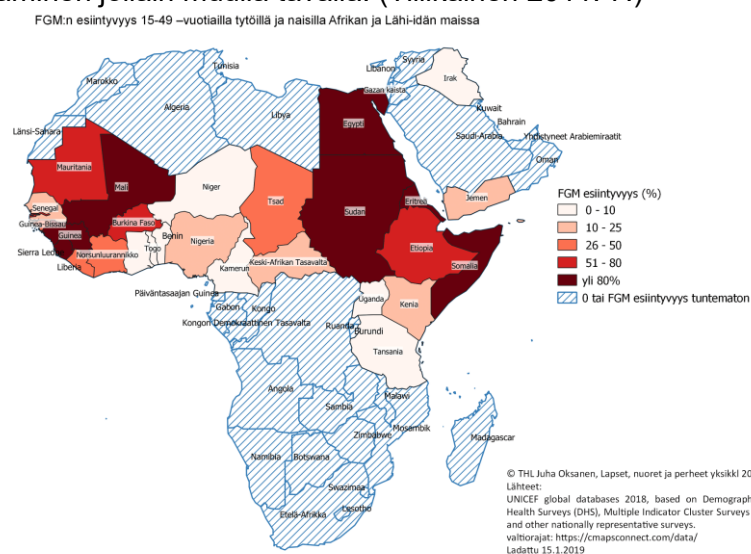
THL ylläpitää kattavaa internetsivustoa, josta löytyy tietoa sen hankkeista, tutkimuksista, julkaisuista, tilastoista, blogeista sekä ajankohtaista tietoa eri alojen ammattilaisille. Tämän sivuston maahanmuutto- ja monikulttuurisuuskokonaisuuteen kuuluu maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja perheiden parissa työskenteleville ammattilaisille tarkoitettu osio. Tämä osa sivustoa tarjoaa tietoa tyttöjen ja naisten silpomisperinteestä ja ohjeet ehkäisevään käytännön työhön. (Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estäminen.)

Työelämäkumppanin kanssa sovittiin, että katson FGM-sivujen varhaiskasvatusosuuden kriittisesti läpi, ehdotan siihen muutoksia ja korjauksia ja toteutan muistilistan tai tiiviin toimintaohjeen varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Tämän lisäksi sovittiin opintopisteiden niin riittäessä, että voin myös tehdä uuden ehdotuksen varhaiskasvatuksen-sivun sisällöstä.

3 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen

3.1 Ilmiön taustaa

Tyttöjen ympärileikkaus on ensisijaisesti afrikkalainen perinne, jota on harjoitettu jo ennen kristinuskoa ja islamia. Tapa on levinnyt useisiin Afrikan maihin ja Arabian niemimaalle ja sitä esiintyy muun muassa joissain Aasian maissa. Tyttöjen ympärileikkauksella tarkoitetaan kaikkia kulttuurisista tai muista ei-hoidollisista syistä tehtäviä toimenpiteitä, joihin liittyy naisen sukuelinten osittainen tai täydellinen poistaminen tai niiden vahingoittaminen jollain muulla tavalla. (Tiilikainen 2011: 7.)

Kuva 1. FGM esiintyvyys 15-49 -vuotiailla tytöillä ja naisilla Afrikan ja Lähi-idän maissa (Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen eli ympärileikkaus).

FGM nousi Suomessa yleiseen tietoisuuteen 1990-luvulla, kun maahan alkoi saapua pakolaisia alueilta, joissa ympärileikkauksia tehdään. Tämän vuoksi esimerkiksi kirjauskäytännöt ovat olleet kirjavia eikä tyttöjen ympärileikkauksia ole seurattu järjestelmällisesti. Työntekijät ovat usein myös epätietoisia siitä, kuinka käsitellä ympärileikkauksia asiakkaiden kanssa (Tiilikainen 2011: 4.) Suomessa asuu arviolta noin 10 000 silpomisen läpikäynyttä tyttöä tai naista ja noin 650–3 080 silpomisuhan alla olevaa tyttöä. Sukuelinten silpomisen ehkäisevä työ on edelleen ajankohtaista (Koukkula & Klementti 2021: 9.)

3.2 Terminologia

Asiantuntijat käyttävät useimmiten termiä sukupuolielinten silpominen eli female genital mutilation (FGM), mutta asiakastilanteissa neutraalimmat termit kuten ympärileikkaus tai female genital cutting ovat yleensä tarkoituksenmukaisempia. Tyttöjen ympärileikkaus -termi kuvastaa toimenpiteen kulttuurista merkitystä paremmin kuin emotionaalisesti ja poliittisesti latautunut silpominen. Tyttöjen ympärileikkaus -termin käyttö antaa usein paremman lähtökohdan perinnettä harjoittavien yhteisöjen parissa tehtävälle aiheen käsittelylle ja ennaltaehkäisevälle työlle. (Tiilikainen 2011: 8-9.)

3.3 Ympärileikkausten tyypit

Maailman terveysjärjestö WHO on luokitellut tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpomiset neljään pääryhmään:

Tyyppi I

Klitoriksen ja/tai klitoriksen hupun osittainen tai täydellinen poistaminen.

Tyyppi II

Klitoriksen sekä tämän lisäksi pienten häpyhuulien osittainen tai täydellinen poistaminen. Isot häpyhuulet voidaan samalla tyypistää. Toimenpidettä kutsutaan excisioksi.

Tyyppi III

Pienten ja/tai suurten häpyhuulten typistäminen ja typistettyjen häpyhuulten yhteen liittäminen niin, että virtsan ja kuukautisveren poistumiseksi jätetään vain pieni aukko. Klitoris joko poistetaan tai jätetään emättimen aukkoa kaventavan tai ahtauttavan ”kannen” alle. Toimenpidettä kutsutaan infibulaatioksi tai faraoniseksi ympärileikkaukseksi.

Tyyppi IV

Tähän ryhmään lasketaan kaikki muut naisen sukuelimiä vahingoittavat toimenpiteet, jotka tehdään ei-hoidollisista syistä. Näihin kuuluu esimerkiksi viiltäminen, pistäminen, raapiminen, lävistäminen ja polttaminen eli kauterisaatio. (Koukkula & Klementti 2021: 14-15.)

Yleisimmät leikkaustyyppit ovat tyypit I ja II (noin 80 prosenttia kaikista tehdyistä tyttöjen ympärileikkauksista). Infibulaatioiden (tyyppi III) osuus tehdyistä ympärileikkauksista on noin 15 prosenttia. Erilaiset sekamuodot tyyppien välillä ovat yleisiä. (Tiilikainen 2011: 7.)

3.4 Ihmisoikeussopimukset ja lainsäädäntö

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen rikkoo monia ihmisoikeuksia kuten päätäntävaltaa omasta kehosta, seksuaalisuudesta ja seksuaaliterveydestä (Koukkula & Klementti 2021: 41). Käytäntö loukkaa lukuisia kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia, kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallista julistusta, YK:n lapsen oikeuksia koskevaa yleissopimusta ja YK:n naisten syrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta (Lainsäädäntö ja ihmisoikeussopimukset).

Suomessa tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpomiselle ei ole säädelty erikseen sitä kieltävää lakia (Koukkula & Klementti 2021: 9). Sukuelinten silpominen tutkitaan todennäköisesti törkeänä pahoinpitelynä, mikä tekee siitä rikoslakiin nojaten rangaistavan teon (Koukkula & Klementti 2021: 57). Yhtään oikeudenkäyntiä ei kuitenkaan ole tietävästi nostettu ympärileikkauksista (Koukkula & Klementti 2021: 26). Tekijän lisäksi syytteen voivat saada myös tekoon yllyttäjät ja avustajat. Teko on rangaistava myös siinä tapauksessa, kun tyttö viedään ulkomaille silvottavaksi. (Lainsäädäntö ja ihmisoikeussopimukset.) Lastensuojelulaki velvoittaa lasten ja nuorten parissa työskenteleviä tekemään las-

tensuojeluilmoituksen sekä ilmoittamaan poliisille, jos epäillään, että tytön sukupuolieliimiä on silvottu Suomessa oleskelun aikana tai mikäli hänelle suunnitellaan sellaista operaatiota. (Lastensuojelulaki 417/2007 § 25.)

4 Sukuelinten silpomisen vastainen työ varhaiskasvatuksessa

4.1 Päiväkotien henkilökunta

Päiväkotien henkilökunnasta suurin osa on lasten kasvatus-, opetus- ja hoitotehtävissä vastaavia varhaiskasvatuksen opettajia, varhaiskasvatuksen sosionomeja ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajia. Heidän tehtävänimikkeensä perustuvat kelpoisuusvaatimuksiin, jotka määrittävät varhaiskasvatuslaissa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 26 § 27 § 28.) Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta taas määrittää, että yhdellä näistä ammatillisen kelpoisuuden täyttäneillä voi olla enintään seitsemän yli viisi tuntia varhaiskasvatuksessa olevaa tai neljä alle kolmevuotiaista lasta hoidettavanaan, kun taas alle viisi tuntia hoidettavia yli kolmevuotiaita voi olla kolmetoista (Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta 1586/2019 § 1).

Varhaiskasvatuksen opettaja (vo) vastaa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kokonaisvaltaisesta pedagogisesta suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista kasvattajatiimissä, sekä ryhmän opetuksesta ja sen suunnitelmien laadinnasta yhdessä kasvattajatiimin kanssa. Tehtäviin kuuluu kasvatusyhteisön toimintakulttuurin arviointi ja kehittäminen. Myös moniammatillinen yhteistyö koulun, terveydenhuollon sekä lasten erityistarpeiden kanssa varsinkin, kun kyse on kehityksestä ja oppimisesta. (Karila & Kosonen & Järvenkallas 2017: 88.)

Varhaiskasvatuksen sosionomi osallistuu ryhmän kasvatukseen, hoitoon ja opetukseen sekä varhaiskasvatuksen opettajan kanssa lapsiryhmän toiminnan arviointiin ja kehittämiseen sekä koko kasvatusyhteisön toimintakulttuurin arviointiin ja kehittämiseen. Hänen vastuullaan on moniammatillinen ja verkostoyhteistyö sosiaali- ja terveystieteiden ja erityispalveluiden kanssa erityisesti, kun se liittyy lapsen elämäntilanteeseen. Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuusiin kuuluu yhteistyö perheiden kanssa lapsen hyvinvoinnin ja perheiden keskinäisen verkostoitumisen tukemiseksi. Hän tuntee perhepalveluiden verkoston, palvelut ja toimintatavat ja osaa ohjata perheitä erilaisissa tukeissa tilanteissa matalalla kynnyksellä. (Karila & Kosonen & Järvenkallas 2017: 88.)

Lastenhoitajan työssä keskeistä on sensitiivinen vuorovaikutus lasten kanssa ja siinä painottuu lasten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista ja terveydestä huolehtiminen. Hän toimii osana kasvattajatiimiä, osallistuu toiminnan kehittämiseen ja arviointiin sekä toimii yhteistyössä perheiden kanssa. (Karila & Kosonen & Järvenkallas 2017: 88.)

Päiväkodeissa työskentelee myös päiväkodin johtajia ja varajohtajia. Varhaiskasvatuksen ammatilliseen johtotehtävään kelpoisuusvaatimuksena on ollut lastentarhanopettajan pätevyys ja riittävä johtamistaito (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005 § 7, § 10). Varhaiskasvatustilain mukaisesti vuonna 2030 päiväkodin johtajilta vaaditaan riittävää johtamistaitoa sekä varhaiskasvatuksen opettajan tai sosionomin kelpoisuuden lisäksi vähintään maisterin tutkintoa (Varhaiskasvatustilain 540/2018 § 31, § 74).

Päiväkodin johtaja vastaa kasvatusyhteisön toiminnasta, toimintakulttuurin suunnitelmallisesta rakentamisesta, työyhteisön pedagogiikan kokonaisuudesta sekä, arvioinnista ja kehittämisestä varhaiskasvatusta koskevien lakien, asetusten ja toimintaa ohjaavien pedagogisten suunnitelmien mukaisesti. Hänen vastuullaan on käytettävissä olevien resurssien kohdentaminen ja päiväkodin viestintä. Tehtäviin kuuluu päiväkotiiin liittyvien verkostojen, yhteistyösuhteiden ja rakenteiden johtaminen sekä arviointi. Päiväkodin johtaja toimii alueensa varhaiskasvatuksen kehittämisverkostossa linkkinä lasten, perheiden ja ammattilaisten näkökulmien välittäjä varhaiskasvatustilain palveluiden kehittämiseksi. (Karila & Kosonen & Järvenkallas 2017: 89.)

Päiväkodeissa työskentelee myös Varhaiskasvatustilain erityisopettajia (veo), joiden kelpoisuus vaatimuksena on opettajan kelpoisuuden lisäksi erityisopetuksen tehtäviin ammatillisia valmiuksia antavat opinnot tai kasvatustieteiden maisteriopinnot pääaineena erityispedagogiikka (Varhaiskasvatustilain 540/2018 § 30). Heidän tehtäväkuvansa vaihtelee riippuen siitä, toimiiko hän konsultaatio- vai ryhmänohjaustehtävissä. Varhaiskasvatustilain erityisopettaja on asiantuntija lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa, suunnittelussa ja arviointiin liittyvissä asioissa, sekä näiden huomioon ottamisessa lapsen, ryhmän, aikuisten ja päiväkodin toiminnassa. Hän tuntee kunnan erityisen tuen palvelut ja osaa ohjata henkilöstöä sekä perheitä palveluihin hakeutumisessa. Tehtäviin kuuluu asiantuntijan rooli pedagogiikan ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä lasten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen edistämässä. (Karila & Kosonen & Järvenkallas 2017: 89.)

Näiden ammattiryhmien lisäksi päiväkodeissa työskentelee avustajia, siivoojia ja keittäjiä. Kunnissa varhaiskasvatuksen parissa tai sitä sivuten työskentelee myös virkamiehiä ja työntekijöitä esimerkiksi Helsingissä niin kerhoissa kuin leikkipuistoissa sekä kasvatuksen ja opetuksen toimialan alaisuudessa: hallinto-, henkilöstö-, kehittämis-, talous- ja suunnittelu-, tila-, tietohallinto- ja viestintäpalveluissa (Toimialan esittely).

Pätevistä varhaiskasvatuksen opettajista on huomattava pula. Helsinki, Espoo ja Vantaa tarvitsisivat noin 1 700 varhaiskasvatuksen opettajaa, jotta avoinna olevat virat saataisiin täytettyä. Vantaalla työntekijöistä puuttuu noin joka kolmas, Helsingissä ja Espoossa noin 40 prosenttia opettajista. Myös varhaiskasvatuksen erityisopettajista on pula. Pelkästään Helsingissä tarve on 925 varhaiskasvatuksen opettajaa (Rämö 2022).

Edellisen vuosia 2012-2016 käsittäneen tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen estämisen toimintaohjelman loppuarvioinnin johtopäätöksenä todettiin, että silpomisaiheesta tarvitaan lisätietoa ja -koulutusta. Haasteena pidettiin aiheen saamista laajemmin sekä osaksi ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen perusopetusta että täydennyskoulutustarjontaa. (Koukkula & Klementti 2021: 33.)

Varhaiskasvatuksessa silpomisen ehkäisyn parissa työskentelevien ammattiryhmien tulisi saada koulutus silpomisperinteestä, sen terveyshaitoista, aiheen puheeksi ottamisesta, sen ihmisoikeusnäkökulmasta, lainsäädännöstä aiheen tiimoilta sekä ammattilaisten ilmoitusvelvollisuudesta. Ammattikorkeakoulut, yliopistot ja muut ammatillista koulutusta järjestävät tahot huolehtivat tyttöjen silpomisaiheen sisällyttämisestä sosiaali-, kasvatus- ja opetusalan opetusohjelmiin. (Koukkula & Klementti 2021: 53-55.) Haasteena on kuitenkin pidetty aiheen saamista laajemmin osaksi ammatillisten oppilaitosten, ammattikorkeakoulujen ja yliopistojen perus- sekä täydennyskoulutustarjontaa. (Koukkula & Klementti 2021: 33.)

4.2 Vasu- ja LEOPS-keskustelut

Varhaiskasvatuslain 20 pykälässä todetaan, että lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu ja tarpeet. Myös lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa. (Varhaiskasvatuslaki 540/2018 § 20.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 10.)

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuki, sen toteuttaminen sekä tuen vaikuttavuuden ja tukitoimien toteutumisen arviointi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 11).

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä. (Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet 2022.) Yksilöllisesti pohditut tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Tavoitteellisuuden lisäämiseksi opettaja voi yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa laatia kullekin lapselle oppimissuunnitelman. (Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua 2014.)

4.3 Silpomisen ehkäisyn ohjeita varhaiskasvatustyössä

Varhaiskasvatuksen henkilöstön on tärkeää tietää tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen perinteestä ja sen ehkäisystä sekä saada asiasta koulutusta. Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy on osa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä ja se sisältyy kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan. (Varhaiskasvatuksessa.) Toimiva yhteistyö paikallisen terveysaseman terveydenhoitajien ja lääkärien kanssa on tärkeää. Mikäli henkilökunta tietää, että perhe aikoo matkustaa ulkomaille, tyttöjen ympärileikkaus voidaan nostaa esiin vanhempien kanssa keskusteltaessa. Vanhempia on syytä muistuttaa ympärileikkauksen terveysriskeistä ja siitä, että tyttöjen ympärileikkaus on Suomessa kielletty ja siitä voi joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen. Mikäli päiväkodin henkilökunta epäilee, että tyttö aiotaan ympärileikata, heidän tulee keskustella asiasta ensin vanhempien kanssa. Asiassa voi konsultoida myös lastenneuvolan tai lastensuojelun työntekijöitä. Mikäli huoli lapsesta säilyy, päiväkodista on tehtävä lastensuojeluilmoitus. (Tiilikainen 2011: 25.)

Varhaiskasvatuksen rooli tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisyssä on toimia monialaisessa yhteistyössä neuvolan ja tarvittaessa lastensuojelun kanssa. Esimiesten tulee varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen ja mahdollisesti tarvittava tuki tyttöjen ympärileikkaukseen liittyvien keskustelujen käymiseen. (Varhaiskasvatuksessa.) Tyttöjen sukuelinten silpominen otetaan puheeksi ennen pitkiä lomia, jolloin monet perheet matkus-

tavat ulkomaille muun muassa entisiin kotimaihinsa. Perheen kanssa keskustellaan lomasuunnitelmista, ja muistutetaan myös siitä, että sukulaiset ja tuttavat saattavat ehdottaa tytön sukuelinten silpomista. Jos matkan jälkeen herää epäily tytlle tehdystä silpomisesta, niin asia tulee selvittää. (Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen.) Epäily jo tehdystä ympärileikkauksesta voi päiväkodissa herätä tytön muuttuneesta käytöksestä. Päiväkodissa saatetaan kiinnittää huomiota siihen, että lapsi on kivulias, hiljainen, vetäytyvä, ahdistunut, masentunut, aggressiivinen, pelokas tai itkuinen. Hänellä voi olla myös keskittymis- ja oppimisvaikeuksia. (Tiilikainen 2011: 25.)

4.4 Silpomisen ehkäisy vasu- ja LEOPS-keskusteluissa

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 10). Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 20).

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on aiheena arkaluonteinen ja sen puheeksi ottaminen voi tuntua vaikealta (Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen.) Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatuskäytäntöihin luo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 21.) Kulttuurisensitiivinen lähestymistapa on ensiarvoisen tärkeää. On hyvä muistaa, että tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen on omassa kulttuuriympäristössään normaali ja arvostettu käytäntö. (Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen.)

4.5 Huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilökunnan yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on keskeinen asema varhaiskasvatuksessa. Sen tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lapsen terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Tasa-arvoinen vuorovaikutus, luottamuksen rakentaminen sekä keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022: 35.) Vuorovaikutus ammattilaisten välillä sekä vuorovaikutus ammattilaisten ja vanhempien välillä muodostavat linkin, joka yhdistää lapsen kasvu ympäristöjä. Näiden kaikkien välinen yhteistyö puolestaan muodostaa pohjan myös monita- hoiselle yhteistyölle. (Määttä & Rantala 2016: 153-154.)

Vuorovaikutuksessa huomioidaan perheiden moninaisuus, lapsen yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset (Varhaiskasvatuksen perusteet 2022: 35). Vuorovaikutus rakentuu päivittäisessä kanssakäymisessä, jossa lapsen kuulumiset jaetaan huoltajien kanssa. Viestinnässä pyritään tuomaan esille lapsen kehitystä ja oppimista myönteisellä tavalla kuvaavaa narratiivia. (varhaiskasvatuksen perusteet 2022: 36.) Vanhempien kuulemiselle on annettava aikaa, kun rakennetaan vuorovaikutussuhdetta vanhempien ja kasvattajien välille. Yhteistyösuhteen syntyminen edellyttää aikaa ja toisiin vanhempiin yhteys löytyy nopeammin kuin toisiin. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalta tämä edellyttää kykyä kuunnella sekä jokaiseen perheeseen keskittymistä. Oleellista on, että henkilökunta osaa olla sellaisessa vuorovaikutuksessa perheen kanssa, että siitä välittyy vanhemmalle tunne läheisyydestä, aito kiinnostus lasta ja perhettä kohtaan sekä arvostus ja kunnioitus vanhempaa ja tämän näkökulmia kohtaan. (Kanninen & Sigfrids 2012: 133-134.)

Yhteistyön merkitys korostuu etenkin siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa tai lapsen vaihtaessa päiväkotia. Yhteisellä keskustelulla on keskeinen rooli laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa ja lapsen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajan ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavammissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista. (varhaiskasvatuksen perusteet 2022: 36.) Toimivassa vuorovaikutuksessa ihminen kohdataan ihmisenä, hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on, häntä kuunnellaan ja hänen mielipiteitään arvostetaan. (Lämsä 2009: 204.)

4.6 Kulttuurisensitiivinen työote

Kulttuurisensitiivisyys tarkoittaa kulttuurisesti kunnioittavia vuorovaikutustaitoja ja arvostavaa, sekä sanallista, että sanatonta kohtaamista ja viestintää siten, että kummallakin osapuolella on oikeus oman kulttuurinsa ilmaisuun ja sen kanssa hyväksytyksi ja kuuluksi tulemiseen. (Kulttuurisensitiivinen työote.) Kunnioittava ja kannustava suhde vanhempiin on toimivan yhteistyön edellytys. Ei ole olemassa kaikille sopivaa yhteistyön mallia, joten tärkeää on etsiä perheelle ominainen tapa toimia ja näin mahdollistaa vanhempien osallisuus lapsen varhaiskasvatukseen. (Murray & McFarland-Piazza & Harrison 2015: 1033.)

Kulttuurinen sensitiivisyys on valtasuhteiden ja eriarvoisuuden tiedostamista. Kysymys on vuorovaikutuksesta siten, että molemmat osapuolet tunnistavat omat tapansa olla ja elää arjessa. Jokainen ihminen haluaa kokea olevansa arvokas. Eri kulttuureista tulevia

ihmisiä tulee kohdalla arvostavasti ja heidän osallisuuteensa ja kotoutumiseensa tulee kiinnittää erityistä huomiota. (Kärmeniemi 2013: 51.) Kulttuurisen kompetenssin eli osamisen käsite on kulttuurisensitiivisyyden sisäkäsite ja tarkoittaa kaikista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kunnioittamista sekä syrjimättömän ilmapiirin rakentamista ja vaalimista yhteiskunnassa. Se tarkoittaa myös palveluiden järjestämistä, saatavuutta ja saavutettavuutta niin, että eri taustoista tulevien ihmisten osittain erilaiset tarpeet otetaan huomioon. (Kulttuurisensitiivinen työote.) Monikulttuurikasvatuksen tavoitteena on ehkäistä lasten epäoikeudenmukaista jaottelua ja ryhmittelyä. Sen keskeisiin pyrkimyksiin kuuluu rasmin, ennakkoluulojen, stereotyyppien sekä diskriminaation vähentämiseen. Tärkeää on kiinnittää huomiota materiaaleihin, toimintatapoihin ja kommunikointiin oppilaiden sekä heidän vanhempiansa kanssa. (Paavola 2007: 50)

Kritiikkinä kulttuurista kompetenssia kohtaan voidaan esittää stereotyyppien vahvistamisesta. Kulttuurinen kompetenssi ei ota huomioon kuinka valkoisen rasismi ja muut eriarvoisuuden järjestelmät vaikuttavat asiakkaan palveluun. Sen sijaan, että keskityttäisiin asiakkaiden kulttuuritaustaan, tulisi ammattilaisten ottaa huomioon jokaisen yksilölliset tarpeet ja kunnioittaa heidän uskomuksiaan. (Malat 2013: 605-607)

4.7 Silpomisen uhkaan reagoiminen

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelmassa kerrotaan, että jos ammattilaisella herää epäily, että tyttö on vaarassa joutua silvotuksi, tulee hänen ensimmäiseksi keskustella asiasta huoltajien kanssa. Jos vaikuttaa siltä, että huoltajien kanssa asian esille nostaminen voisi vaarantaa lapsen turvallisuuden, esimerkiksi vanhemmat rankaisisivat lasta väkivaltaisesti asiasta kertomisesta, on oltava ensimmäiseksi yhteydessä poliisiin. Ilmoitusoikeus on siis matala eikä yhteydenotto poliisiin vielä tarkoita rikosilmoitusta, vaan sitä, että poliisi arvioi mahdollisen uhkan todennäköisyyttä ja pohtii ennaltaehkäiseviä keinoja tapauksessa. Ammattilaisen tulee tehdä selväksi huoltajille, että silpominen on vaarallinen ja haitallinen toimenpide sekä rikos Suomessa. Tärkeää on kertoa myös, että muualla tehty silpominen katsotaan Suomessa rikokseksi, jos se tehdään Suomessa asuvalle tytölle. Keskustelun lisäksi ammattilaisen tulee tehdä lastensuojeluilmoitus sosiaaliviranomaiselle ja ilmoitus poliisille. (Koukkula & Klementti 2021: 37.)

Jos varhaiskasvatuksen ammattilaisella puolestaan herää epäily, että tyttö on läpikäynyt silpomisen Suomessa asuessaan tai täällä pysyvästi oleskellessaan, tulee hänen keskustella asiasta ensimmäiseksi tytön ja tämän huoltajien kanssa ja selvittää, onko näin

tapahtunut. Jos silpominen on tapahtunut ennen Suomeen muutttoa, tulee tytön ja mahdollisten sisarusten kasvuolosuhteita ja hyvinvointia Suomeen saapumisen jälkeen arvioida kokonaisuutena. Ammatilaisen tulee tehdä selväksi teon rangaistavuus Suomessa ja sen terveyshaitat. Jos huoltajat eivät myönnä, että silpomista olisi tapahtunut, mutta ammatilaisella on epäily näin tapahtuneen, tulee ottaa yhteyttä lastensuojeluun ja poliisiin, jotka hoitavat jatkoselvittelyt perheen kanssa. Poliisi arvioi ilmoituksen perusteella esitutkintakynnyksen ylittymisen. Jos perhe myöntää, että silpominen on tapahtunut, tulee ammatilaisen olla yhteydessä lastensuojeluun ja poliisiin. Perheelle tulee tarjota tukea ja mahdollisuus keskusteluun. (Koukkula & Klementti 2021: 38)

Esimiesten tulee varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen ja mahdollisesti tarvittava tuki tyttöjen silpomiseen liittyvien keskustelujen käymiseen. Keskustelussa voi olla mukana esimerkiksi lapsiryhmän kasvatushenkilöstöä, erityislastentarhanopettaja, perhetyöntekijä tai toimintayksikön esimies. Mahdollisuuksien mukaan myös terveydenhoitaja ja/tai sosiaalityöntekijä voi olla keskustelussa mukana. (Koukkula & Klementti 2021: 50)

5 Opinnäytetyön toteuttaminen

5.1 Opinnäytetyön tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella ja kehittää THL:n tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista käsittelevää internetsivukokonaisuutta varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Sivukokonaisuus on suunnattu kaikille tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen parissa työskenteleville ja varhaiskasvattajien näkökulmasta oleellinen tieto on jakaantunut useammalle sivulle. Opinnäytetyön tavoitteena on tarkastella, miten varhaiskasvattajille oleellinen tietoa on esitetty ja voisiko sivuja kehittää paremmin juuri tätä ammattiryhmää paremmin palvelevaksi. Yhtenä tärkeänä tavoitteena on varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja huoltajien välisen hyvän suhteen vaaliminen vaikean aiheen käsittelystä huolimatta.

Seuraavaksi esittelen kehittämistehtävän kysymyksen muotoon tiivistettynä: Miten varhaiskasvattajien tarvitsema tieto tyttöjen sukuelinten silpomisesta on THL:n sivuilla esitetty ja miten sitä voisi kehittää varhaiskasvatuksen parissa työskentelevien näkökulmasta?

5.2 Kuvaus kehitettävistä internet sivuista

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista käsittelevä materiaali sijaitsee Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) internetsivuilla. THL on asiantuntijaorganisaatio, jonka tehtäviin kuuluu tuottaa tietoa sekä tarjota sitä kansalaisille, päättäjille, tiedeyhteisölle, erilaisille järjestöille sekä muille toimijoille. Yksi sen tärkeimmistä tehtävistä on tukea kuntia sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämisessä. (Tietoa meistä 2022.) THL:n sivusto on valtava kokonaisuus, joka on hierarkialtaan puumainen. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista käsittelevä materiaali sijaitsee Maahanmuutto ja kulttuurinen moninaisuus -kokonaisuuden alta edelleen Maahanmuutto ja hyvinvointi -alakäsitteen alla osana Maahanmuuttajien seksuaali- ja lisääntymisterveys-kokonaisuutta. Aihetta käsittelevä materiaali on ryhmitelty Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estäminen -sivulle ja etenkin sen viidelle alasivulle joista kussakin käsitellään aihetta tarkemmin jostain näkökulmasta, kuten lainsäädännöstä, kulttuurista ilmiön taustalla, silpomisen eri muodoista ja niiden terveyshaitoista sekä silpomisen ehkäisystä

Sivukokonaisuuden internet url-osoite:

<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojien-ja-naisten-sukuelinten-silpomisen-estaminen>

Pääasiallinen kehitystyön kohde on sivukokonaisuudesta löytyvä Varhaiskasvatuksessa sivu, joka löytyy Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen -sivun alta. Kuvailen seuraavaksi kehitettävää sivua tarkemmin.

5.3 Varhaiskasvatuksessa

Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen -sivun alta löytyy neljä alasivua, jotka ovat Avausleikkaus ja korjausleikkaus, Äitiys- ja lastenneuvolassa, Varhaiskasvatuksessa ja Kouluterveydenhuollossa. Nämä sivut käsittelevät aihetta eri ammattiryhmien näkökulmista kättilöistä terveydenhuollon henkilökuntaan, varhaiskasvatukseen ja kouluterveydenhuoltoon. Tämän opinnäytetyön kannalta on oleellista tarkastella lähinnä Varhaiskasvatuksessa-sivua.

Sivulla todetaan aluksi, että varhaiskasvatuksen henkilöstön on tärkeää tietää tyttöjen ja naisten silpomisperinteestä ja sen ehkäisystä, sekä saada asiaan koulutusta. Tämän jäl-

keen on kaksi alaotsikkoa, joista ensimmäinen on Vinkkejä varhaiskasvatuksen ammattilaisille ja toinen Varhaiskasvatuksen rooli tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä. (Varhaiskasvatuksessa.)

Vinkkejä varhaiskasvatuksen ammattilaisille -otsikon alla on kahdeksan ranskalaista viivaa, joista jokaisen jälkeen on virke. Niissä käsitellään aihetta varhaiskasvatuksen ammattilaisen näkökulmasta. Ensimmäisessä niistä neuvotaan aloittamaan ehkäisevä työ riittävän ajoissa eli ennen kuin huoli tytön sukuelinten silpomisesta herää. Puheeksi ottaminen neuvotaan tehtäväksi esimerkiksi VASU-keskustelun yhteydessä. Kulttuurisensitiivistä työtettä kehoitetaan käytettävän. Sukupuolielinten silpomisen terveyshaitoista sekä teon laittomuudesta tulee kertoa. Huoltajia muistutetaan, että silpomisepäilyn herätessä työntekijän täytyy tehdä lastensuojeluilmoitus sekä kertoa asiasta poliisille. Huoltajille voi kertoa, että kaikilla lapsilla on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, terveyteen ja elämään. Käydyt keskustelut tulee kirjata. Vinkkien jälkeen on linkki kulttuurisensitiiviseen työotteeseen. (Varhaiskasvatuksessa.)

Varhaiskasvatuksen rooli tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä -otsikon alla kerrotaan, että varhaiskasvatus tekee monialaista yhteistyötä neuvolan ja tarvittaessa lastensuojelun kanssa. Tämän jälkeen mainitaan, että esihenkilön täytyy varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen ja mahdollisesti tarvittava tuki sukupuolielinten silvontaa käsittelevien keskusteluiden käymiseen. Lopuksi kerrotaan, että tyttöjen sukupuolielinten silpomisen puheeksi ottamisen ja ehkäisyn käytännöistä sovitaan paikallisesti. Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy on osa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä ja sisältyy kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan.

Lyhyen tekstiosuuden jälkeen on linkki THL:n sivulle Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Linkki ei kuitenkaan toimi. (Varhaiskasvatuksessa.)

6 Nettisivujen kehittämistyö

Opinnäytetyön ensisijaisia kriteerejä ovat sen käytettävyys kohderyhmässä ja käyttöympäristössä, asiasisällön sopivuus kohderyhmälle, tuotteen houkuttelevuus, informatiivisuus, selkeys ja johdonmukaisuus (Vilkkä & Airaksinen 2003: 53). Kehittämistyöni tehtävänanto oli katsoa FGM-sivujen varhaiskasvatusosuus kriittisesti läpi ja ehdottaa siihen muutoksia ja korjauksia, sekä toteuttaa muistilista tai tiivis toimintaohje varhaiskas-

vatuksen ammattilaisille. Ohjeistusten ja tietopakettien kaltaisten opinnäytetöiden kohdalla lähdekritiikki on erityisen tärkeää. Pohdinnan kohteena on paitsi mistä tiedot ovat peräisin, myös miten tietojen oikeellisuus ja luotettavuus on varmistettu. (Vilkkä & Airaksisen 2003: 53.) Terveyden ja hyvinvoinnin laitos on asiantuntija- ja tutkimuslaitos, joka kehittää eri toimijoiden välistä yhteistyötä ja hyviä käytäntöjä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi. (Tietoa meistä 2022.) Tutkittua tietoa siitä, miten tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaista työtä toteutetaan varhaiskasvatuksessa, ei juurikaan ole. Emme tiedä, kuinka paljon ja millaisin menetelmin sitä tehdään. Yhtenä viitteenä siitä, että työtä ei tehdä lainkaan, toimii Ihmisoikeusliiton blogissa maininta, että järjestön tekemässä 67 naisen otannassa, yhdessäkään päiväkodissa asiaa ei ollut otettu puheeksi (Latvala & Teshome 2020). Kyseessä ei ole kuitenkaan dokumentoitu tutkimus ja sen tulokseen tulee suhtautua erittäin kriittisesti. Tiedon rajallisuus tässä asiassa on oleellisesti kehittämistyöhön vaikuttava piirre. Lähdeaineistoa arvioitaessa mittareina voi pitää tietolähteen auktoriteettia ja tunnettavuutta, sen ikää, laatua ja lähteen uskottavuutta. (Vilkkä & Airaksinen 2003: 72.)

Toiminnallisessa opinnäytetyössä tutkimuksellinen selvitys kuuluu idean toteutustapaan. Toteutustapa tarkoittaa sekä keinoja, joilla materiaali ohjeistukseen hankitaan, että keinoja, joilla valmistus toteutetaan. Toiminnallisessa opinnäytetyössä ei välttämättä tarvitse käyttää tutkimuksellisia menetelmiä. (Vilkkä & Airaksinen 2003: 56.) Tarkastelun ja kehittämisen kohteena olevaa Varhaiskasvatuksessa nettisivua arvioidaan varhaiskasvatuksen työntekijän näkökulmasta. Aineiston ja tiedon kerääminen toiminnalliseen opinnäytetyöhön tulisi tarkoin harkita, koska jos opinnäytetyöhön yhdistetään selvitys, työn laajuus voi kasvaa huomattavasti. (Vilkkä & Airaksinen 2003: 56.) Sukuelinten silpomisen vastaisessa työssä aineiston kerääminen olisi ollut vaikeaa muun muassa siitä syystä, että tehtävä voi osua varhaiskasvattajan kohdella harvoin työuran aikana ja työtä ei välttämättä tehdä lainkaan tai siitä tehdään vain osa. Toisaalta taas pääsääntöisesti niiden ammattilaisten haastattelemisen, jotka tekevät työtä tekevät usein sekä esimerkiksi, ja tämän takia aiheesta mahdollisesti mieluummin puhuisivat, vääristäisi merkittävästi tutkimuksen aineistoa. Näihin syihin perustuvan pohdinnan tuloksena opinnäytetyössä suoritettava Varhaiskasvatuksessa-sivun arviointi varhaiskasvatuksen näkökulmasta suoritetaan ilman ulkopuolisia arvioitsijoita. Opinnäytetyön tekijän on hyvä tunnustaa osaamisensa. Lopullinen toteutustapa perustuu toimeksiantajan toiveiden, kohdeyhmän tarpeiden ja oppilaitoksen opinnäytetyötä koskevien vaatimusten välillä (Vilkkä & Airaksinen 2003: 56-57.) Varhaiskasvatuksessa-nettisivua kehittäessäni olen keskitty-

nyt opinnäytetyön tilaajan toiveen mukaisesti varhaiskasvattajien työn näkökulman tuomiseen esille, pyrkimällä arvioimaan sivulta löytyvää tietoa ja materiaalia esimerkiksi sen perusteella, kuinka relevanttia ja helposti sovellettavaa tieto on varhaiskasvattajille.

Varhaiskasvatus-sivu täydentää THL:n tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen ehkäisyn sivukokonaisuutta. Sivukokonaisuudesta löytyy useille ammattiryhmille varhaiskasvattajat mukaan lukien ohjeita, miten tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen vastaista työtä tulisi tehdä, mistä ilmiössä on kysymys ja millaisia kansainvälisiä sopimuksia aiheeseen liittyy. Sivukokonaisuuden kuvaus löytyy opinnäytetyön liitteenä 3. Kehittämistyön kohteena olevalla Varhaiskasvatuksessa-sivulla on tätä kokonaisuutta täydentäen vinkkejä varhaiskasvatuksen henkilökunnalle ja lyhyt kuvaus varhaiskasvatuksen roolista silpomisen vastaisessa työssä. Silpomisaiheesta on katsottu tarvittavan lisätietoa ja -koulutusta. THL:n tyttöjen ja naisten silpomissisältöisten verkkosivujen ylläpitäminen ja jatkuva päivittäminen on katsottu tärkeäksi, koska silpomisen läpikäyneitä asiakkaita kohtaavat pitivät verkkosivuja merkittävänä tuen ja tiedon lähteenä päivittäisessä työssään (Koukkula & Klementti 2021: 32).

6.1 Sivujen tarkastelu ja kuvaus

Jotta sivukokonaisuus palvelisi varhaiskasvatuksen ammattilaisia parhaalla mahdollisella tavalla, tulisi sivuston tarjota vastauksia juuri varhaiskasvatuksen työntekijöiden arjen kysymyksiin. Silpomisen vastaisen työn tarve on suurin alueilla, joissa on paljon silpomisperinteen piiristä muuttaneita perheitä. Korkea maahanmuuttajien osuus on esimerkiksi pääkaupunkiseudun kaupungeissa (Maahanmuuttajat väestössä). Näillä alueilla työn pitäisi olla tutumpaa kuin alueilla, joilla silpomisen vastaisen työn tarve tulee vastaan ehkä vain kerran työuran aikana. Toisaalta alalle tulee jatkuvasti uutta työvoimaa ja epäpätevien työntekijöiden tietämys silpomisen vastaisesta työstä lienee huomomissa kantimissa kuin koulutetulla työvoimalla. Määräaikaisten sijaisilla ja vuokratyövoimalla korvattiin Vantaalla noin joka kolmas, Helsingissä ja Espoossa noin 40 prosenttia opettajista. (Rämö 2022). Lienee perusteltua olettaa, että silpomisen vastaista työtä tehdään hyvin erilaisista lähtökohdista ja aina sitä ei tehdä lainkaan. Myös sivulta tietoa hakevien asiantuntemus ja lähtökohdat voivat vaihdella huomattavasti.

Prosessin tavoite on kehittää sivua, joka on suunnattu varhaiskasvatuksen ammattilaisille. Koska sivu on pieni osa isompaa sivukokonaisuutta, on oleellista peilata sivua koko silpomisen ehkäisyä käsittelevään sivukokonaisuuteen. Pyrin tunnistamaan kolme tär-

keää varhaiskasvatuksen työn näkökulmasta nousevaa elementtiä sivustolla ja tarkastelen niiden näkökulmasta sivua. Varhaiskasvattajille keskeisen sisällön tarkasteleminen eri tietotasoisten ihmisten näkökulmasta avaa sivun kehittämistarpeita. Tarkastelun jälkeen havainnoista ja erillisistä kehittämissuunnista tehtiin yhteenveto, joka ohjasi sivun kehittämistyötä.

6.1.1 Perustieto

Työssään silpomisperinnettä harjoittavista maista lähtöisin olevia asiakkaita kohtaavien ammattilaisten on osattava tehtäviensä mukaisesti ennaltaehkäistä tyttöjen silpomista sekä ymmärtää ilmoittamisvelvollisuutensa silpomisen uhatessa tai sen jo tapahduttua. (Koukkula & Klementti 2021: 56.) Tyttöjen ympärileikkauksen vastaisen työn tekeminen edellyttää, että työn tekijä tietää mitä sukuelinten silpominen on ja miksi sekä minkä ikäisille se suoritetaan. Hänen on tiedettävä, kansainvälisistä sopimuksista ja Suomen lainsäädännöstä aiheeseen liittyen sekä hänen tulisi tunnistaa riskiryhmään kuuluvat tytöt. Hänen olisi hyvä tietää kulttuurista ilmiön taustasta. (Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen eli ympärileikkaus.)

6.1.2 Toimintaohjeet

Tyttöjen ympärileikkauksen vastaista työtä tekevä varhaiskasvatuksen ammattilainen etsii todennäköisesti sivukokonaisuudesta toimintaohjeita tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisytyöhön. Toimintaohjeita voidaan kaivata esimerkiksi, kun epäily tyttöjen sukuelinten silpomisen suunnittelusta herää, epäily jo tehdystä silpomisesta herää tai, kun tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaisen valistustyön aika tulee. Toimintaohjeessa voidaan kertoa: miten asia kannattaa ottaa puheeksi, minkälaisia termejä tulisi käyttää, ketkä kuuluvat riskiryhmään, mitä asioita tulee tuoda esiin (Koukkula & Klementti 2021: 90).

6.1.3 Helppokäyttöisyys

Varhaiskasvatusalan ammattilaisten aika on rajallinen ja tyttöjen sukuelinten silvonnan vastainen työ on vain hyvin pieni osa työnkuvaa. Aikaa aiheeseen perehtymiselle on todennäköisesti vähän. Tutkimuksissa on havaittu, että varhaiskasvatuksen ammattilaisten kokemuksia luonnehtivat kiire, työtehtävien moninaisuus, jatkuvat muutokset, päiväkodissa olevien lasten ja heidän taustojensa moninaisuus, epäselvyys eri ammattiryhmien vastuissa ja velvoitteissa sekä kuntatalouden heikkenemisen heijastumat päiväko-

tien henkilöstöressurssien riittämättömyyteen (Karila 2016: 39-40). Sivulle tulevat arvostavat helppokäyttöisyyttä, joka tarkoittaa, että etsittyyn kysymykseen löytyy selkeä vastaus mahdollisimman lyhyessä ajassa. Kävijä arvostaa sitä, että hän pystyy suoriutumaan tästä työtehtävästä mahdollisimman tehokkaasti. Varhaiskasvatuksen työntekijöiden kiirettä käsittelevässä tutkimuksessa johtopäätös on, että varhaiskasvatuksessa olisi tärkeää selkeyttää työtehtäviä, yhtenäistää koulutusta ja lisätä henkilöstön työhön vaikuttamisen mahdollisuuksia (Leinonen 2021: 60).

6.2 Varhaiskasvatuksessa-sivun arviointi

Perustiedon näkökulmasta on oleellista peilata sivua osana laajempaa sivukokonaisuutta. THL:n tyttöjen sukuelinten silpomista käsittelevät sivukokonaisuudesta löytyy varhaiskasvatuksen ammattilaisten tarvitsema perustieto ja tällä sivulla sitä on melko vähän. Varhaiskasvatuksessa-sivulta löytyvä tieto on tiivistetty muutamaaan kappaleeseen ja ranskalaisiin viivoihin ja se on luonteeltaan muuta sivukokonaisuutta täydentävää. Tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevään työhön perehtymätön lukija oppii heti ensimmäisestä lauseesta, että varhaiskasvatuksen henkilökunnan on tärkeää tietää silpomisperinteestä sekä sen ehkäisystä. Vinkit kohta antaa osviittaa, miten ehkäisevää työtä pitäisi tehdä, mutta ei anna asiaan perehtymättömälle tarpeeksi yksityiskohtaista tietoa. Sivulta ei esimerkiksi selviä, keiden lasten kohdalla työtä tulisi tehdä. Monialaisen yhteistyö neuvolan ja tarvittaessa lastensuojelun kanssa voi työntekijää sekoittaa, sillä yhteistyö asian tiimoilta on hyvin vaihtelevaa eikä sitä välttämättä ole. Saattaa esimerkiksi olla, että neuvolassa tehdään rinnakkain saman kaltaista silpomisen ehkäisytyötä, mutta neuvola ja varhaiskasvatus eivät jaa tästä tietoa keskenään tai yhteistyötä tehdään vasta niissä harvinaisissa tapauksissa, joissa silpominen paljastuu. Esihenkilöiden vastuun mainitseminen osaamisessa ja tuessa on hyvä, koska se ohjaa yksin asiaa pohtivan työntekijän päiväkodinjohtajan puoleen. Maininta kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan johtaa asiaan perehtymättömiä työntekijöitä harhapoluille koska vaikuttaa siltä, että kyseisissä dokumenteissa ei yleensä aiheeseen viitata (otos Helsinki, Vantaa, Kerava, Tuusula). Kulttuurisensitiivisen työtteen mainitseminen linkin kanssa on työn menestyksekkään suorittamisen kannalta hyvä asia, mutta edellyttää lisää perehtymistä. Paremmiin aihetta tuntevat työntekijät saavat hieman enemmän irti sivusta. Oleellisena asiana on myös tälle ryhmälle päiväkodin johtajan vastuun tuominen esille ja hänen puoleensa varmasti käännetään usein, kun kysymyksiä herää esimerkiksi aikaisemmin mainitusta kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta, neuvoloiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä tai siitä, että puheeksi ottamisen käytännöt sovitaan paikallisesti.

Toimintaohjeiden näkökulmasta varhaiskasvatuksen ammattilaisille suunnattu sivu alkaa vinkkejä-osiolla, joka sisältää toimintaohjeita tyttöjen sukuelinten vastaisen työn suorittamiseen. Tästä saa hyvin kuvaa, miten ennaltaehkäisevä valistustyö tehdään. Ohjeet eivät ole kuitenkaan niin tarkat, että kokematon työntekijä voisi niiden avulla vielä tehtävästä suoriutua. Ohjeissa ei esimerkiksi kerrota, miten kohderyhmä rajautuu. Muuta sivustoa opiskelemalla tehtävästä on kuitenkin myös aiheeseen perehtymättömien mahdollista suoriutua. Kulttuurisensitiivisen työotteen suosittelu ja linkin tarjoaminen ohjaa työn tekemistä. Huoltajien kanssa käydyn keskustelun lisäksi varhaiskasvatuksen työntekijän tehtäviin kuuluu myös lapsen turvallisuudesta huolehtiminen, kun epäily suunnitteilla olevasta silpomisesta herää. Tähän osaan työstä sivulta ei löydy juuri ohjeita. Hyvällä asiantuntemuksella varustetulle työntekijälle sivu näyttäytyy muistilistana. Jos työ on tuttua voi sivun lukemisesta tulla mieleen joku uusi näkökulma, jonka voi seuraavassa keskustelussa ottaa esille. On myös oleellista, että keskustelujen kirjaaminen mainitaan.

Helppokäyttöisyyden perspektiiviin kuuluu, että sivulta etsitään apua siihen, miten työ tulisi tehdä. Vinkkejä varhaiskasvatuksen ammattilaisille otsikon alta löytyy ranskalaisilla viivoilla muistilista, miten valistustyö tulisi tehdä, mutta taitotasosta riippuen tietoa tehtävän onnistuneeseen suorittamiseen pitää todennäköisesti etsiä muualta sivustosta. Muualla sivustolla esiintyviä kaavakkeita, lomakkeita, esitteitä, julisteita tai videoita ei ole ja muualla sivustossa esiintyvä materiaali palvelee vaihtelevasti varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Varhaiskasvattajille räätälöityä materiaalia ei ole. Vasemmalla oleva navigointipalkki auttaa tutustumaan laajempaan sivukokonaisuuteen. Ranskalaisten viivojen kokonaisuutta voi käyttää muistilistana silpomisen puheeksi ottamisessa. Linkki kulttuurisensitiiviseen työotteeseen helpottaa aiheeseen tutustumista.

6.3 Yhteenveto havainnoista

Varhaiskasvatuksessa-sivu on laajemman tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista käsittelevän puumaisen sivukokonaisuuden yksi pääteipisteistä. Sivun ei pyri antamaan kaikkia vastauksia varhaiskasvattajien työssään kohtaamiin kysymyksiin vaan pikemminkin täydentää muun sivukokonaisuuden antia. Työssä tarvittava perustieto ilmiöstä löytyy pitkälti muista osista sivukokonaisuutta. Sivulla on Vinkkejä varhaiskasvatuksen ammattilaisille -otsikon alla ohjeita käytännön työn suorittamiseen, mutta ohjeiden käyttäminen edellyttää tarpeeksi korkeaa aiheeseen perehtyneisyyttä tai muun sivukokonaisuuden opiskelua. Tärkeänä tietona on maininta, että esimies vastaa siitä, että työntekijä saa tarvitsemansa avun ja koulutuksen. Sivulla ei ole varhaiskasvatuksen ammattilaisille

suunniteltua työtä helpottavaa materiaalia, mutta muualla sivukokonaisuuden sisältä löytyy soveltuvien osien käyttökelpoisia videoita ja esitteitä. Sivun parasta antia on ranskalaisilla viivoilla esille tuotu silpomisen vastaisen valistustyön muistilista. Varhaiskasvattajien työn muut puolet kuten: velvollisuus pitää silmällä silpomisen uhkaa, ilmoitusvelvollisuus poliisille, lastensuojeluilmoitukset ja ympärileikkausvaaran esille tuominen ulkomaanmatkojen yhteydessä jäävät varhaiskasvattajille suunnatusta sivulta mainitsematta tai niihin viitataan epäsuorasti. Sivulla on myös tietoja, joiden hyöty varhaiskasvatuksen ammattilaisille on kyseenalainen. Sivulla mainitaan lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat, mutta kyseiset dokumentit eivät yleensä kuulu varhaiskasvattajien työvälineisiin. Lisäksi linkki: lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma (THL) -ei toimi.

6.4 Varhaiskasvatuksessa-sivun kehitysehdotus

Sivulle tuodaan uutena materiaalina sieltä puuttuvat varhaiskasvatuksen henkilökuntaa koskevat työtehtävät silpomisen ehkäisyyn liittyen. Tieto jäsenellään uudella tavalla selkeämmiksi kokonaisuuksiksi eri työtehtävien alle. Tavoitteena on pyrkiä esittämään tieto yksinkertaisessa ja helposti omaksuttavassa muodossa, joka nopeuttaa sekä helpottaa tehtävästä suoriutumista. Muualla sivustossa esiintyneeseen tietoon ohjataan linkeillä niissä tapauksissa, joissa tiedon toistaminen ei ole tarkoituksenmukaista, mutta selkeän kokonaisuuden luomiseksi aiheita on perusteltua käsitellä myös varhaiskasvatuksessa-sivulla. Työtehtävien helpottamiseksi kehitettiin myös lomakemalli, jonka avulla tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaisen keskustelun pystyy käymään ohjatusti ja samalla suorittamaan keskustelujen kirjaamisen.

Oman kokonaisuuden saa myös varhaiskasvatuksen johdolle suunnattu osio. Tavoitteena on kohdentaa selkeitä toimintaohjeita päiväkotien johtajille ja muulle virkamiesjohdolle, jotta nämä rakentaisivat yksinkertaisen ja selkeän toimintakulttuurin asianmukaiseen tehtävän hoitamiseen.

Visuaaliselta ilmeeltään ja rakenteeltaan kehitystyön tuloksena syntynyt sivu toistaa THL:n sivukokonaisuudessa tuttuja rakenteita yhdenmukaisen ja helposti omaksuttavan kokonaisuuden synnyttämiseksi. Wordistani ei löytynyt THL:n käyttämää fonttia, mutta fontin koko ja sivun ulkoasu on valittu esikuvansa mukaan sekä sommiteltu lyhyiksi kappaleiksi navigaatioita ja tiedon jäsentelyä helpottavien otsikoiden alle. Kehitettävällä sivulla ei ollut visuaalista materiaalia tai videoita toisin kuin suurella osalla muulla silpomista ja sen ehkäisyä käsittelevällä sivustolla. Ehdotan sivulle tuotavaksi keskeisesti silpomisuhan arviointiin liittyvää karttaa, mutta muuten pitäisin visuaaliset elementit poissa

kuten sivulla oli ennen kehittämisehdotustani. Muulla sivustolla on videoita ja jotkut niistä toistuvat useilla alasuivilla, mutta päätin olla ehdottamatta niiden tuomista uudistettavalle sivulle. Tämä johtuu osittain siitä, että yksikään niistä ei aiheeltaan tuntunut välttämättömältä juuri varhaiskasvatuksen näkökulmasta. Yhtä videota harkitsin niin, että sitä olisi hieman leikattu enemmän varhaiskasvatuksen näkökulmaan osuvaksi, mutta tulin siihen johtopäätökseen, että olisi loogista säilyttää se vain nykyisessä muodossaan nykyisellä paikallaan. Kaksi eri versioita samasta videosta voisi aiheuttaa turhaa sekaannuksen vaaran.

Prosessin kautta valmistunut nettisivu esiteltiin työn tilaajalle palautteen ja kehitysehdotusten saamiseksi. Tilaaja ilmaisi tyytyväisyytensä nettisivuun sekä kirjaamislomakkeeseen ja antoi uusia näkökulmia sekä kehitysideoita työn viimeistelyyn. Se missä määrin ja millä tavalla ehdottamani nettisivu otetaan lopulta käyttöön, riippuu THL:n nettisivua hallinnoivasta verkkotoimituksesta, jolla on itseltäni uupuva tiedon esillepanon asiantuntemus. Tilaajan mukaan työni tarjosi arvokkaan varhaiskasvattajan näkökulman, joka auttaa internetsivuston kehittämisessä.

6.5 Kuvaus ehdotetusta varhaiskasvatuksessa-sivusta

Kuvailen seuraavaksi ehdotukseni uudesta nettisivusta ja avaan valintojen perusteluja. Peilaan muutoksia alkuperäiseen nettisivuun. Ehdotuksessani nettisivun sanamäärä kaksinkertaistuu, kappaleet ovat eri järjestyksessä ja väliotsikoita tulee lisää. Ehdotuksessani on uutta asiaa tuotu vanhan rinnalle ja täydentämään sitä. Viitatessani nykyiseen THL:n nettisivuun käytän tämän otsikon alla termejä aikaisempi nettisivu. Ehdotukseni uudesta nettisivusta on opinnäytetyön liite 1.

Sivun otsikko on edelleen Varhaiskasvatuksessa. Sivun alku on edelleen maininnalla, että varhaiskasvatuksen henkilöstön on tärkeää tietää tyttöjen ja naisten silpomisperinteestä ja sen ehkäisystä sekä saada asiaan koulutusta. Tätä ennen on kuitenkin uutena tekstinä maininta, että varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtäviin kuuluu tyttöjen sukuelinten silvontaa ehkäisevä työ. Nämä lauseet kiteyttävät sivun asiaa ja luovat ensivaikutelman sivun sisällöstä. Työn tekeminen on velvollisuus ja sen menestyksellään suorittaminen edellyttää tietoa ja koulutusta. Tekstiä lukevaa työntekijää sekä esimiestä on hyvä muistuttaa esimiehen vastuusta.

Seuraavaksi sivulla on Varhaiskasvatuksen rooli tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä-väliotsikko, joka on uudessa versiossa nostettu ensimmäiseksi väliotsikoksi. Uutena sisältönä tämän otsikon alla on luettelo varhaiskasvatuksen työntekijän velvollisuuksista tyttöjen sukuelinten silpomiseen liittyen. Mielestäni on loogista, että ne tulevat kaikki mainituiksi heti sivun alussa ja tämän jälkeen niihin palataan lyhyesti omien väliotsikoiden alla. Näin sivu tarjoaa oleellimmän aiheeseen liittyvän tiedon kompaktissa ja helposti ymmärrettävässä muodossa.

Ensimmäinen velvollisuutena oman luettelomerkin jälkeen on velvollisuus, selvittää silpomisuhka esimerkiksi vasu- tai LEOPS-keskustelussa. Tämä on uusi ja melko merkittävä muutos aikaisempaan sivuun. Varhaiskasvattajien työn näkökulmasta on oleellista erottaa silpomisen vastaisesta työstä vaihe, jossa selvitetään, onko asiakkaan kohdalla silpomisen uhkaa. Tämä vaihe määrittää, miten työtä asiakkaan kanssa jatketaan. Tätä työvaihetta ei ole ennen eritelty silpomisen vastaisessa työssä, joten sen roolin nostaminen esiin kehittämään silpomisen vastaista työtä.

Toisen luettelomerkin jälkeen mainitaan tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevän keskustelun käyminen tarvittaessa. Tarvittaessa sanalla viitataan siihen, että sukuelinten silpomisen kartoituskeskustelu käydään ensin suurelle asiakasjoukolla ja kartoituksen aikana selviää se pienempi asiakasryhmä, joiden kanssa ehkäisevä keskustelu käydään.

Kolmantena kohtana on ehkäistä tyttöjen sukuelinten silpomista pitämällä silmällä merkkejä silpomisen suunnittelusta. Tätä osaa työstä eivät muut aiheen ympärillä toimivat tahot pysty tekemään, joten tästäkin syystä on oleellista alleviivata koko varhaiskasvatusvuoden jatkuvaa vastuuta lapsen hyvinvoinnin vartijana.

Viimeisenä neljäntenä velvollisuutena on mainittu lastensuojeluilmoitus ja ilmoituksen tekeminen poliisille, jos epäily suoritetusta tai suunnitteilla olevasta silpomisesta herää. Varhaiskasvattajan työssä harvoin vastaan tuleva, mutta silti eheän kokonaisuuden kannalta tärkeä asia. Tässä kohdassa näin hyödylliseksi luoda linkki muualla sivustossa olevaan materiaaliin. Ehdotukseni mukaan ”lastensuojeluilmoitus” sana toimisi linkkinä Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen-sivun lastensuojelu-alaotsikkoon. ”Ilmoituksen tekeminen poliisille” taas toimisi linkkinä saman sivun Ilmoitusvelvollisuus poliisille -alaotsikkoon. Molempien linkkien takaa löytyy kattavasti oleellinen tieto siitä, miten varhaiskasvattajien tulee toimia, joten tätä velvollisuutta ei käsitellä sivulla oman alaotsikon alla.

Seuraavaksi sivulla on aikaisemmassa versiossa ollut lause siitä, että varhaiskasvatus toimii monialaisessa yhteistyössä neuvolan ja tarvittaessa lastensuojelun kanssa. Avasin tätä kohtaa lauseilla: ”Neuvoloissa tehdään tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisevää työtä sekä puututaan ilmi tuleviin silpomisiin. Lastensuojelu puolestaan mm. tutkii epäillyt silpomiset sekä antaa konsultointiapua. Esimerkiksi perheessä ilmenneet tyttöjen silvonat tai silvonnan uhat johtavat yhteistyön tiivistymiseen.” Nettisivun rakennusprosessin aikana pohdin monialaisen yhteistyön luonnetta ja sitä, mitä asiasta kannattaa mainita. Tavallisesti yhteistyötä neuvolan kanssa ei välttämättä ole lainkaan. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä kulkee kyllä muihin asioihin liittyen lomakkeita, ja sekä neuvolat, että varhaiskasvatus tekevät pääasiassa tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaista työtä itsenäisesti eivätkä välttämättä kerro siitä toisilleen. Yhteistyö voi kuitenkin olla myös aktiivisempaa, jos kävisi esimerkiksi ilmi, että perheen yksi lapsi olisi joutunut silvotuksi. Pyrin avaamaan tätä puolta sillä muuten monialainen yhteistyö voisi jäädä varhaiskasvattajalle hyvin epäselväksi. Aivan kaikkea neuvolan ja lastensuojelun tekemästä työstä ei kannata tällä sivulla kertoa, joten mm. ja esimerkiksi sanat jättävät tilaa mainitsematta jääneille asioille.

Seuraavaksi tekstissä on kaksi varhaisemmassa versiossa hyväksi havaittua lausetta. Esihenkilöiden täytyy varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen ja mahdollisesti tarvittava tuki tyttöjen sukuelinten silpomiseen liittyvien keskustelujen käymiseen. Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisyn ja puheeksi ottamisen käytännöistä varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti. Molemmat lauseet korostavat työnantajan roolia prosessissa ja ohjaavat työntekijää kysymään työstä päiväkodin johtajalta, joka kantaa vastuuta työn tekemisestä. Merkille pantavaa on, että uudessa versiossa ei ole lausetta, jossa kerrotaan tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisyn olevan osa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä. Arvioin lauseesta saatavan hyödyn parhaimmillaankin pieneksi ja pidin myös mahdollisena, että se saattaa joitain heikomman osaamisen työntekijöitä ennemminkin hämmentää. Lauseen pois jättämisen hyöty tuntui sen säilyttämistä suuremmalta. Lisäksi siirsin tämän otsikon alta maininnan kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmasta omaan myöhemmin käsiteltävään osioon, joka on suunnattu päiväkotien johtajille ja virkamiehille. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ei kuulu päiväkodin työntekijöiden normaaliin työkaluvalikoimaan ja niissä ei oman kokemuksen mukaan käsitellä aihetta eikä niitä tunnu olevan edes kovin helposti saatavilla.

Toinen väliotsikko on silpomisuhan kartoittamisen muistilista. Se sisältää paljon samoja elementtejä kuin aikaisemmassa versiossa Vinkkejä varhaiskasvatuksen ammattilaisille

-alaotsikko, mutta kokonaisuus noudattaa neljän varhaiskasvattajan velvollisuuden jäsentelyä. Osa vanhan otsikon alla olevasta materiaalista on siirtynyt muiden väliotsikoiden alle. Ensimmäinen kohta aikaisemmalta sivulta tuttu: Aloita ehkäisevä työ hyvissä ajoin jo ennen kuin huoli tytön sukuelinten silpomisesta herää. Seuraavaa kohtaa on hieman muokattu. Sen uusi muotoilu on: Ota puheeksi tyttöjen sukuelinten silpominen huoltajien kanssa esimerkiksi vasu- ja LEOPS-keskustelussa. Vaihdoin varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelussa sanan vasu-keskusteluun, koska koin sen hieman helpommaksi lukea ja ilmiselväksi alan ammattilaisille. Lisäksi lisäsin maininnan LEOPS-keskustelusta. Seuraava kohtana on kehoitus kartoittaa silpomisuhka niiden huoltajien kanssa, jotka tulevat silpomisperinnettä harjoittavista maista ja kirjata keskustelu. Kyseessä on merkittävä lisäys ja selkeyttää varhaiskasvattajan työtehtäviä. Ennen muuta silpomisesta vastaava työtä, on ensin selvitettävä, onko työlle ylipäättään tarvetta. Tähän kohtaan olen myös suunnitellut lisättävän silpomisperinteen yleisyyttä kuvaavan kartan, joka on oleellinen silpomisuhkaa arvioitaessa. Vaihtoehtona kartalla voisi toimia sivukokonaisuuden alkupuolella oleva Missä tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta esiintyy? -osuuteen johtavaa linkki. Tämän jälkeen ranskalainen viiva löytyy aikaisemmallalla sivulla käytettyyn vinkkiin käyttäen kulttuurisensitiivistä työotetta. Alkuperäisessä nettisivussa tälle oli annettu ensin oma ranskalainen viiva ja tämän jälkeen kulttuurisensitiiviseen työotteeseen oli oma linkki. Ehdotuksessani linkki kulttuurisensitiiviseen työotteeseen löytyy ranskalaisen viivan sisällöstä. Kulttuurisensitiivinen työote on tärkeä mainita, koska sitä käyttämällä lapsen huoltajiin on paremmat edellytykset säilyttää hyvä suhde ja aiheesta keskustelu onnistuu paremmin. Seuraavan ranskalaisessa viivassa kuvaan silpomisuhan selvittämisen prosessin etenemistä silpomisuhan kartoituksesta, tarvittaessa tehtävään silpomisesta ehkäisyyn, jota käsitellään tarkemmin myös seuraavan otsikon alla. Muotoilun mukaan silpomisuhan ehkäisyä ei tarvitse läpikäydä niiden huoltajien kanssa, jotka ovat selvästi silpomisesta vastaisia, mutta voi olla varmuuden vuoksi perusteltua mainita tärkeimpiä argumentteja silpomisesta vastaan vaikka huoltajat vakuuttavat silpomisesta vastaisuutta. Jälkimmäisellä osalla jätän vastuuta varhaiskasvattajalle arvioida tulisiko joitain argumentteja silpomisesta vastaan mainita vaikka perhe vakuuttaisi silpomisesta vastaisuutta. On hyvin mahdollista, että silpomisesta tulee harkitsemaan myös huoltajia, jotka vakuuttavat silpomisesta vastaisuutta. Merkittävänä muutoksena ehdotan myös, että tässä kohtaan sivulta löytyisi linkin takaa kehittämäni Tyttöjen sukupuolielinten silpomisesta käsittelevä vasu- ja LEOPS-keskustelussa -lomake, jonka avulla silpomisuhan kartoitus, ehkäisy ja kirjaaminen hoituisi helposti. Lomaketta käsitellään tarkemmin opinnäytetyön seuraavan otsikon alla. Viimeisenä ranskalaisena viivana ehdotan linkkiä aikaisemmin

sivukokonaisuudesta löytyvään Puheeksi ottaminen -otsikkoon. Linkin takaa löytyy hyödyllistä tietoa puheeksi ottamisesta ja se täydentää otsikon alle kerätyn kokonaisuuden ja lisää sivun helppokäyttöisyyttä.

Seuraava otsikko on vinkkejä silpomisuhan ehkäisykeskusteluun. Otsikko viittaa toisaalta alussa mainittuihin varhaiskasvattajan velvollisuuksiin ja toisaalta edellisen otsikon alla löytyvään mainintaan, että tarpeen vaatiessa varhaiskasvattajan tulee jatkaa silpomisuhan ehkäisyyn. Tämän otsikon alle on päätynyt loput vanhan nettisivun Vinkkejä varhaiskasvattajille -kokonaisuuden ranskalaisista viivoista. Erillisellä otsikko kertoo kyseessä olevan erillinen työvaihe. Ensimmäinen alkuperäiseltäkin nettisivulta löytynyt ranskalainen viiva kehottaa kertomaan, mitä terveyshaittoja sukuelinten silpomisesta on. Kyseessä on erittäin hyvä argumentti silpomista vastaan. Huoltajat haluavat lapsensa parasta ja koska silpomisesta ei ole mitään terveyshyötyä ja huomattavasti haittaa, toimii tämä argumentti yleensä hyvin. Seuraavina vuorossa on kehotus kertoa, että Suomessa tyttöjen sukuelinten silpominen on kielletty rikoslaisissa ja, että huoltajat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa myös siitä, jos ympärileikkaus tapahtuu ulkomailla. Tähän kohtaan olen lisännyt loppuun osan, jossa kerrotaan huoltajien olevan rikosoikeudellisessa vastuussa myös ulkomailla tapahtuneesta ympärileikkauksesta. Huoltajille on tärkeää kertoa, että silpomisperinne on Suomessa laitonta ja useimmat ihmiset haluavat noudattaa lakeja sekä välttää rangaistuksia. Loppuosa on lisätty korostamaan huoltajien vastuuta tilanteissa, joissa esimerkiksi sukulaiset haluavat suorittaa silpomisen tai huoltajat ajattelevat voivansa suorittaa operaation ulkomailla. Seuraavana ranskalaisena viivana on kehotus muistuttaa huoltajia, että sinulla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille, jos herää epäily työntö sukuelinten silpomisesta. Kyseessä on alukeperäisen sivun vinkki, joka kuuluu niihin, joiden tuomista uudelle sivulle puntaroin. Tämän asian sanominen asiakasperheen huoltajille voi tuntua tyllyltä. Toisaalta se alleviivaa asian vakavuutta samalla tavalla kuin aikaisemmassa kohdassa teon määrittelemisen laittomaksi. Lopulta päädyin jättämään tämän kohdan koska arvelin, että sen mainitsemisen olisi ehkäisykeskustelua käyvällä varhaiskasvatuksen ammattilaiselle mahdollisuus, jota ei ole pakko käyttää, jos se ei tunnu luontevalta. Seuraavana ranskalaisena viivana kehoitetaan kertomaan, että kaikilla lapsilla on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, terveyteen ja elämään. Tämäkin kohta on otettu alkuperäisestä sivusta. Omaan korvaani viimeisenä sanana mainittu ”elämään” kuulostaa aluksi vähän kömpelöltä, mutta avaamalla sitä se korostaa asian vakavuutta. Silpominen voidaan suorittaa niin huonoissa oloissa ja niin huonoilla välineillä, että jopa lapsen henki voi pahimmillaan olla vaarassa, mitä huoltajat eivät tätä varmasti halua. Viimeiseksi kohdaksi olen nosta-

nut uudestaan kehotuksen kirjata keskustelut. Pohdin myös kulttuurisensitiiviseen työtöteeseen kehittämistä, mutta päädyin siihen, että sen toistaminen tässä kohdassa ei ole tarpeellista. Ajattelin sen olevan lähinnä aikaisemmin mainitun toistoa, kun taas kirjaamisen toistaminen tuntui tarpeelliselta koska kirjaamisessa voi esiintyä yleisesti puutteita ja kyseessä on oleellinen työvaihe.

Neljäntenä alaotsikkona on muita vinkkejä varhaiskasvattajille, ja sen alle olen koonnut vinkit, jotka eivät liity kahteen edelliseen työvaiheeseen, joiden suorittamisajankohta on todennäköisesti useimmiten vasu- tai LEOPS-keskustelu. Ensimmäiset vinkit liittyvät sivun alussa mainittuun kolmanteen varhaiskasvattajan velvollisuuteen ehkäistä silpomista. Ensimmäisenä on kehoitus ottaa tyttöjen sukuelinten silpominen puheeksi esimerkiksi ennen pitkiä lomia, jolloin perheet saattavat matkustaa ulkomaille entisiin kotimaihinsa. Kyseessä on THL:n ohje, jonka toistaminen tässä yhteydessä on tarpeellista. Toisessa ranskalaisessa viivassa kehoitettiin muistuttamaan perhettä siitä, että sukulaiset ja tuttavat voivat ehdottaa tytön sukuelinten silpomista. Tämäkin on THL:n ohjeita ja liittyy lapsen suojeluun ulkomaanmatkoilla. Kolmantena kohtana on ulkomaanmatkoihin liittyvä kehoitus selvittää mahdolliset silpomiset, jos epäily niistä herää matkan jälkeen. Mielestäni on oleellista nostaa esille tarvetta valppauteen ennen ja jälkeen ulkomaanmatkojen, jotka ovat silpomisen kannalta keskeisiä vaaran paikkoja. Seuraavana kohtana on vinkki, että jos tyttö kertoo hänelle suunnitellusta seremoniasta tai juhlasta, voi kyseessä olla silpomisseremonia. Tämä on hyvä konkreettinen vinkki, miten varhaiskasvattaja voi tunnistaa suunnitellun silpomisen. Lapset puhuvat paljon, joten tämänkaltaisen tiedon jakaminen alan työntekijöille on tärkeää. Seuraavana on vinkki siitä, että silpomisen jälkeen virtsaaminen voi tuntua kivuliaalta tai rakko ei tyhjenny kunnolla. Pitkät ja toistuvat vessakäynnit voivat olla merkki suoritetusta silpomisesta. Viimeisenä vinkkinä on, että lastensuojelua kannattaa konsultoida epäselvissä tilanteissa. Kyseessä on siinä mielessä oleellinen vinkki, että monia hankalia silpomiseen liittyviä asioita ei tarvitse pohtia aina itse vaan aiheeseen voi saada myös ammattiapua. Kynnyksen madaltaminen avun pyytämiseen ja kysymysten kysymiseen helpottaa varhaiskasvattajan työtä.

Viimeisenä väliotsikkona on vinkkejä päiväkotien johtajille ja varhaiskasvatuksen virkamiehille. Koska puheeksi ottamisen käytännöistä sovitaan paikallisesti ja toimivan työ- kulttuurin luomisessa on merkittävä rooli varhaiskasvatuksen johdolla, arvelin heille suunnatun oman osion olevan perusteltu. Luulen myös, että päiväkodin johtajien puoleen käännytään melko usein silpomiseen liittyvissä kysymyksissä. Ei siis ole kaukaa haettua, että he etsivät myös tietoa. En ole tietoinen heille suunnatusta tai räätälöidystä

tiedosta aiheeseen liittyen muualla. Ensimmäisenä ranskalaisena viivana on kehotus tukea henkilökuntaa sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä varmistamalla henkilökoulutus ja riittävät resurssit työssä. Tämä asia oli hieman eri sanamuodolla alkuperäisessä nettisivussa Varhaiskasvatuksen rooli tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä -otsikon alla ja melkein sama asia on myös tässä ehdotuksessani samaisen otsikon alla, mutta velvoittavalla sanamuodolla, jossa esihenkilöiden täytyy varmistaa osaaminen ja tuki. Jos nettisivun tekstiä haluisi lyhentää voisi toisen näistä jättää pois. Seuraavana on kehotus pyrkiä luomaan henkilökunnalle selkeä ja helppo prosessi suoriutua tehtävästä. Koska on epäselvää, kuinka paljon tyttöjen sukuelinten vastaista työtä tehdään, jos tehdään, on vastuu työn tekemisestä tällä hetkellä korostetusti lapsiryhmän opettajalla. Olisi työtä suorittavan henkilön kannalta toivottavaa, että varhaiskasvatuksen johto antaisi selkeitä ohjeistuksia työstä eikä työ olisi kiinni työntekijän mahdollisesti vuosia sitten saamasta koulutuksesta ja oma-aloitteisuudesta. Tämä paitsi lisäisi työn tekemistä myös todennäköisesti helpottaisi sitä. Tähän liittyen seuraava ranskalainen viiva on vinkki siitä, että jos silpomisen uhka on kartoitettu asianmukaisesti ja siitä on olemassa kirjaukset, on tehtävästä helppo suoriutua seuraavina vuosina. Virkkeen asiaa alleviivaa, myös kehotus kannustaa hyvään kirjaamiskäytäntöön. Viimeisenä ranskalaisena viivana on alkuperäisen nettisivun toteamus tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisyn olevan osa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä. Se sisältyy kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan ja tulisi käsitellä siinä. Näiden lauseiden hyöty varhaiskasvattajille alkuperäisellä sivulla oli ristiriitainen, joten hain niille uutta roolia siirtämällä ne päiväkodinjohtajille ja virkamiehille osoitetun otsikon alle.

6.6 Työtä helpottava lomake

Tavoitteeseen tarjota tietoa yksinkertaisessa ja helposti omaksuttavassa muodossa, joka nopeuttaa sekä helpottaa tehtävästä suoriutumista, pyrittiin myös suunnittelemalla materiaaliksi lomakemalli. Opinnäytetyön liite 2 on lomakemalli, jonka avulla tyttöjen ympärileikkauksen vastaisen työn pystyy suorittamaan siihen tukeutuen. Lomaketta on suunniteltu siitä lähtökohdasta, että lomaketta voi käyttää helposti myös aiheeseen heikommin perehtyneet. Työtehtävään liittyvä erityispiirre on, että silpomisen uhan alla olevia lapsia saattaa osua työntekijän kohdalle hyvin harvoin tai ei koskaan, joten tieto aiheesta ei välttämättä aina ole varmalta tuntuvalla pohjalla. Lomake etenee loogisessa järjestyksessä alkaen lapsen perustiedoista kuten nimestä, päiväyksestä, päiväkodista ja ryhmästä. Tämän jälkeen merkitään lomakkeeseen ovatko lapsen vanhemmat tulleet sellaiselta alueelta, jossa tyttöjen ja naisten sukupuolielinten silpomista esiintyy. Tämä

on keskeinen peruste sukuelinten silpomisen esille ottamiselle huoltajien kanssa. (Tiillikainen 2011: 50.) Ilmiön laajuutta havainnollistetaan kartalla, joka helpottaa ammattilaisten päätöstä keskustelun tarpeellisuudesta. Seuraavaksi lomakkeessa kysytään, löytyykö lapsen tiedoista merkintöjä käydyistä keskusteluista aiheen tiimoilta. Tällä kohdalla pyritään välttämään päällekkäistä työtä sekä nostamaan esille keskusteluiden kirjaamisen tärkeyttä. Lapset siirtyvät ryhmistä ja päiväkodeista toisiin ja aiheen parissa käydyt keskustelut ovat arvokasta tietoa. Merkintä käydystä keskustelusta vähentää henkilökunnan työtaakkaa seuraavina vuosina.

Ympärileikkausasenteiden kartoitus otsikon alta löytyy ohjeita sekä kolme kysymystä, joiden avulla pystytään määrittelemään, onko tarvetta laajemmalle sukuelinten silpomisen vastaiselle työlle. Koska tyttöjen sukuelinten vastaista työtä tehdään ihmisten kanssa heidän sukujuuriensa perusteella, osuu se suureen ryhmään ihmisiä, jotka ovat selvästi tätä traditiota vastaan. Näiden ihmisten karsiminen joukosta, huoltajien taustojen selvittäminen ja asenteiden selvittäminen tapahtuu kolmella kysymyksellä, joita ennen on ohjeita keskustelua varten. Lomakkeeseen kirjoitetuissa ohjeissa neuvotaan käyttämään asiakastyössä neutraalimpaa tyttöjen ympärileikkaus-termiä, kehoitetaan kirjaamaan vastaukset, neuvotaan käyttämään kulttuurisensitiivistä työtettä ja kerrotaan, että keskustelu voi jäädä lyhyeksi, jos huoltajat ovat selvästi silpomisen vastaisia ja huolta ei herää. Ohjeissa myös neuvotaan aloittamaan keskustelu kertomalla, että tyttöjen ja naisten ympärileikkauksen vastainen työ kuuluu varhaiskasvatuksen velvollisuuksiin. Ensimmäisenä varsinaisessa kysymyksessä tiedustellaan, onko aihetta käsitelty aikaisemmin esimerkiksi päiväkodissa ja neuvolassa. Kysymyksellä saadaan selville, kuinka tuttu aihe huoltajille on ja se tarjoaa pehmeämmän laskun aiheeseen. Useiden huoltajien kanssa aihetta on käsitelty jo neuvolassa, ja he pääsevät lausumaan omia näkemyksiään asiasta. Kysymykseen saatu vastaus helpottaa opettajan työtä myöhemmissä kohdissa. Toisena kysymyksenä on: onko lapsen äiti, isoäiti, sisar tai muu sukulainen ympärileikattu? Osa huoltajista, joille kysymys esitetään tulevat maista, joissa ympärileikattuja on 98 % ja osa sellaisista maista, joissa prosentti on huomattavasti pienempi. Jos suvussa ei esiinny sukuelinten silpomisen traditiota voi opettaja sulkea silpomisuhkaa pois. Kysymys menee intiimialueelle ja osaltaan tuo esille kuinka vaikeasta keskusteltavasta aiheesta on kyse. Samaa kysymystä käytetään myös THL:n sivuilta löytyvästä arviointilomakeesta silpomisuhan selvittämiseen. Tämäkin kysymys mahdollistaa huoltajien vapaamman keskustelun asian ympärillä ja huoltajat saattavat kertoa mielipiteitään silpomisperinteestä. Kolmannessa kysymyksessä kehoitetaan huoltajia kertomaan näkemyksensä ympärileikkauksesta. Molempien huoltajien näkemyksen kartoittamista pidetään

tärkeänä. Kyseessä on kysymyksistä oleellisin ja aikaisemmat kysymykset ovat toimineet pohjustuksena siihen. Edellisten kysymysten aikana on tähän kysymykseen saatanut tulla vastausta. Vanhempien kielteinen näkemys tyttöjen sukuelinten silpomiseen voi riittää siihen, että lomaketta ei tarvitse käydä loppuun asti läpi. Kysymyksen tärkein tehtävä on saada seulottua niitä lapsia, joihin kohdistuu sukuelinten silpomisen uhka. Useiden lasten kohdalla tätä uhkaa ei ole ja myös tämän asian kartoittaminen on arvokasta tietoa, joka helpottaa varhaiskasvatuksen ammattilaisten työtä. Lomakkeessa kehoitetaan varhaiskasvatuksen ammattilaisia pitämään vilpillisten vastausten mahdollisuus mielessä ja huomautetaan, että voi olla varmuuden vuoksi perusteltua mainita tärkeimpiä argumentteja silpomista vastaan (ympärileikkaus on Suomessa laitonta ja siitä on huomattavia terveyshaittoja).

Seuraavaksi lomakkeessa on Aiheen syvempi käsittely -otsikko, jonka ohjeissa kerrotaan, että lomakkeen kohtia ei tarvitse käydä läpi, jos suvussa ei esiinny ympärileikkauksia tai perhe on selvästi tradition vastainen. Toisena ohjeena on, että aiheeseen voi palata myöhemmin niiltä osin, joilta kysymyksien esittelijä tarvitsee lisää tietoa ennen kuin voi puhua asiasta. Itse kysymysten tarkoituksena on toimia keskustelun aloituksina tyttöjen sukuelinten silpomiseen ehkäisyn kannalta tärkeimmistä näkökulmista. Ensimmäisessä kysymyksessä tiedustellaan tietääkö perhe, että tyttöjen ympärileikkaus on Suomessa laitonta ja vanhemmat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa, vaikka operaatio tapahtuisi ulkomailla. Kysymyksen jälkeen on opettajalle tarkoitettu viesti, jossa kehoitetaan tarvittaessa kertomaan aiheesta lisää. Toisessa kysymyksessä tiedustellaan, onko huoltajille tuttuja ympärileikkauksen aiheuttamat terveyshaitat. Tämän jälkeen opettajaa kehoitetaan taas kertomaan aiheesta tarvittaessa lisää. Tilaa lomakkeeseen on jätetty kolmannelle kysymykselle tai muille muistiinpanoille. Tämän jälkeen on lomakkeessa QR-koodit THL:n sivuille kulttuurisensitiivisestä työotteesta ja THL: sivuille tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisestä. Linkkien lisääminen lomakkeeseen korostaa sivujen tärkeyttä ja tarjoaa reitin tiedon äärelle. Kulttuurisensitiivinen työote helpottaa vaikean aiheen käsittelyä ja mahdollistaa varhaiskasvatuksessa tärkeän hyvän ja luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen säilymisen lapsen huoltajiin.

6.7 Eettinen pohdinta

Tyttöjen sukuelinten silvonta on aihe, jossa riittää näkökulmia eettiseen pohdintaa. Aihe herättää voimakkaita tunteita koska siinä ei kunnioiteta pienten lasten ruumiillista koskemattomuutta, heikennetään seksuaaliterveyttä, aiheutetaan pysyvä fyysinen haitta ja pa-

himmassa tapauksessa altistetaan kuolemalle koska tyttöjä myös menehtyy epähygieenisten olosuhteiden takia. Varhaiskasvatuksen työntekijöitä veloitetaan suojelemaan lapsien fyysistä koskemattomuutta, koska he ovat jatkuvasti lasten kanssa tekemisissä. Velvollisuus koskee sukuelinten silpomisen lisäksi myös perheväkivaltaa ja muita fyysisiä uhkia. Lapsilla tulisi olla oikeus päättää omasta ruumiistaan, mutta toisaalta he ovat myös liian pieniä tekemään sitä koskevia päätöksiä, joten heidän koskemattomuuttaan on syytä erityisesti suojella.

Hankalaksi tilanteesta tekee se, että lapsen huoltajat tavoittelevat omasta mielestään lapselleen hyvää. Syyt löytyvät kulttuurin traditioissa, uskomuksissa ja toiveissa ohjata naisen seksuaalisuutta toivottuun suuntaan sekä varmistaa hänelle hyvä elämä haluttuna vaimona. (Koukkula & Klementti 2021: 23.) Silpomisen vastaista työtä tehdessään varhaiskasvattajien kannattaa käyttää kulttuurisensitiivistä työotetta. Tällä tavalla työntekijälle vierasta kulttuuria pyritään ymmärtämään ja kunnioittamaan. On kuitenkin tärkeää ymmärtää, että kyseessä on erilaisten kulttuurien arvosta huolimatta yksiselitteisesti lapselle haitallinen toimenpide, jonka ehkäisy on tärkeää.

Ehkä eniten opinnäytetyön teon hetkellä mietityttänyt eettinen näkökulma puoli on sukuelinten silvonnan kohdentaminen ihmisten syntyperän perusteella. Jos sukujuuret osuvat kartalla tietyille alueille, tulee huoltajien näkökulmat sukuelinten silpomiseen kartoittaa. Käytäntö tuntuu syrjivältä ja ei varmastikaan tunnu mukavalta niistä, jotka ovat vahvasti silpomistraditioita vastaan. Ihmisten luokitteluun sukujuurien tai syntyperän mukaan voi johtaa syrjintään tai stereotypioihin tai ainakin kokemukseen näistä. Lienee myös mahdollista, että suhteet yhteisöihin vahingoittuvat, jos he kokevat tulevaisuuden järjestelmällisen rasismien kohteiksi.

Opinnäytetyössäni on käytetty hyviä tieteellisiä käytäntöjä, jotka ovat tutkimusetiikan (TENK) ohjeiden mukaiset. Olen kunnioittanut tiedeyhteisön muiden jäsenten työtä, antanut muiden saavutuksille niille kuuluvan arvon sekä viitannut julkaisuihin asianmukaisella tavalla (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023: 14.)

Opinnäytetyön tekemisen aikana olen perehdytty sekä sisällöllisiin, että työn toteutuksessa tarvittaviin lähteisiin. Työskentelyn aikana sekä oma, että opinnäytetyöhön päätyvä tieto on päivittynyt jatkuvasti. (Vilkka & Airaksinen 2003: 69). Olen perehtynyt tyttöjen sukuelinten ehkäisyä koskevaan tieteelliseen tutkimusaineistoon, kansainvälisiin sopi-

muksiin, Suomessa sukuelinten silpomisen ehkäisytyötä ohjaaviin asiakirjoihin ja kolmannen sektorin aiheen ympärillä tekemään työhön. Merkille pantavaa on, että sukuelinten silpomisen ehkäisytyöstä ei ole aikaisemmin tehty Suomessa varhaiskasvatukseen liittyen opinnäytetöitä tai pro graduja. Lähinnä terveydenhuollon viitekehyksestä on aiheesta tehty opinnäytetöitä sekä kourallinen pro graduja, mutta niiden hyödyllisyys omalle opinnäytetyöprosessille jäi pieneksi. Tieteellistä tutkimustietoa siitä, millä tavalla, kuinka hyvin tai miten usein tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaista työtä varhaiskasvatuksessa tehdään Suomessa ei ole. Tämä asetti huomattavia haasteita opinnäytetyön tekemiselle. Pyrin tuomaan tämän epävarmuuden selvästi esille. Joitain merkkejä tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevän työn puutteista varhaiskasvatuksessa löytyi, mutta eivät täyttäneet hyviä tieteellisiä käytäntöjä ja jätin ne käsittelemättä yhtä ihmisoikeusliiton blogikirjoitusta lukuun ottamatta ja senkin kohdalla korostin lähteen epäluotettavuutta. Toisaalta riippumatta siitä kuinka hyvin sukuelinten silpomisen ehkäisytyötä varhaiskasvatuksessa tehdään, on työlle ja sen kehittämislle selkeä tarve. Varhaiskasvatuksen näkökulman esille tuominen tuntui relevantille ja prosessin aikana selviä kehitysideoita syntyi. Usein ajatellaan, että uutta tietoa on sellainen, jota maailmassa ei vielä ole. Uutta tietoa on myös se muoto, johon asettelen opinnäytetyön omasta lähestymiskulmastani. Se avartaa aihetta käsittelevien ammattilaisten näkemyksiä ja pyrkii kehittämään tapoja, joilla varhaiskasvattajat työstään suoriutuvat. (Vilka & Airaksinen 2003: 69).

Opinnäytetyössä käytetyn tiedon luotettavuutta pohdittaessa on kiinnitettävä huomiota paitsi melko kapeaan aihetta käsittelevään Suomalaiseen tutkimuskirjallisuuteen myös siihen, että huomattava osa lähdemateriaalista on opinnäytetyön tilaaman organisaation eli Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tuottamaa. THL on asiantuntijoinen aihetta käsittelevän tiedon auktoriteetti Suomessa. Laitoksen tuottamat tutkimukset, ohjeet ja suositukset perustuvat kansainväliseen tieteelliseen tutkimukseen ja niihin löytyy THL:n sivuilta linkit. Lähdeaineistoa voi arvioida sen mukaan, mikä on tietolähteen auktoriteetti ja tunnettuus, mikä on lähteen ikä ja laatu ja mikä on sen uskottavuuden aste (Vilka & Airaksinen 2003: 72).

7 Pohdinta

Varhaiskasvattajille suunnattu sivu tuntuu tavallaan kärsivän THL:n sivuston puumaisesta rakenteesta. Koska sivu sijoittuu rakenteen päätepisteeseen, tuntuu loogiselta ajatella, että sisältö täydentää aikaisemmin esitettyä. Jos oletetaan, että varhaiskasvattaja perehtyy koko sivustoon, on luettavaa materiaalia videoineen ja linkkeineen melko paljon

siihen nähden, kuinka paljon työntekijällä on todennäköisesti aikaa aiheeseen perehtymiseen. Varhaiskasvatuksessa-sivu ilmestyy vasemmalla olevaan navigointipalkkiin vasta Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen -sivulle siirryttäessä. Kehittämistyö tehtiin THL:n olemassa olevan sivurakenteen puitteissa. Useita ammattikuntia palvelevan sivuston on vaikea suoriutua tehtävästä yhtä hyvin kuin yhden ammattikunnan tarpeiden palvelemiseen keskittyvä sivusto. Näen arvokkaana mahdollisuuden koota varhaiskasvattajille oleellisinta tietoa yhteen paikkaan, joten ehdottamani sivu muistuttaa varhaiskasvattajien ammattikunnalle räätälöityä omaa sivua. Näin pyrin täyttämään tavoitteet opinnäytetyön ensisijaisista kriteereistä käytettävyydestä kohderyhmässä ja käyttöympäristössä, asiasisällön sopivuudesta kohderyhmälle, tuotteen houkuttelevuudesta, informatiivisuudesta, selkeydestä sekä johdonmukaisuudesta (Vilka & Airaksinen 2003: 53.) Kehitin sivua pitämällä fokuksen varhaiskasvatuksen työelämän realiteeteissa. Arki on kiireinen eikä aikaa perehtyä uusiin asioihin ole kovinkaan paljoa. Pyrkimyksenä oli tarjota välineitä suoriutua tehtävästä helposti ja nopeasti. Tähän osaan tarjosin ratkaisuksi lomaketta, joka toimii myös kirjaamisen pohjana. Tavoitteena opinnäytetyöllä oli, että silpomisen vastaista tehtäisiin enemmän sen sijaan, että se jäisi tekemättä.

Opinnäytetyön tekeminen oli pitkä prosessi ja sen aikana ehdin ajatella tyttöjen ympäristöleikkauksen vastaista työtä varhaiskasvatuksessa monelta kantilta. Jouduin opinnäytetyön aikana pohtimaan varhaiskasvatukseen kuuluvia prosesseja, kuten silpomisen ehkäisyn vastaisen työn eri puolia, monialaista yhteistyötä, vasu- ja LEOPS-käytäntöjä, varhaiskasvatuksen henkilöstön rakenteita ja niiden vaikutusta silpomisen vastaiseen työhön sekä sitä miten vaikeasta aiheesta huolimatta hyvä ja luottamuksellinen suhde säilyy varhaiskasvatuksen ammattilaisten ja huoltajien välillä. Vaikka työ käsitteli paljon prosesseja, yritin pitää mukana myös asiakkaiden tyytyväisyyttä ylläpitäviä puolia. Kulttuurisensitiivisen työtteen korostaminen sekä tavoite vähentää turhaa silpomisen vastaista valistusta niiden kohdalla, jotka eivät sitä tarvitse ovat tästä esimerkkejä. Aiheeseen liittyy huomattavia haasteita tutkimusaineiston puutteiden takia ja ohjaavat lehtorit kertoivat usein opinnäytetyön aiheen olevan vaikea. Keskeinen ilmaan jäänyt kysymys oli se kuinka paljon ja millä tavalla tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaista työtä varhaiskasvatuksessa oikeasti tehdään. On olemassa merkkejä siitä, että tyttöjen sukuelinten silpomisen vastaista työtä ei tehdä tai sitä tehdään puutteellisesti. Kunnilla on mahdollisuus sopia työn tekemisestä paikallisesta, joten käytännöt vaihtelevat. Ohjeistusten ja tietopakettien kaltaisten opinnäytetöiden kohdalla lähdekritiikki on erityisen tärkeää. Pohdinnan kohteena on paitsi mistä tiedot ovat peräisin, myös miten tietojen oikeellisuus ja luotettavuus on varmistettu. (Vilka & Airaksinen 2003: 53.) THL:n tuottama tieto, jota

käytettiin myös runsaasti opinnäytetyön tekemisessä, osoittautui prosessin aikana paikkaansa pitäväksi ja hyvien tieteellisten toimintatapojen mukaiseksi.

8 Jatkotutkimusehdotukset

Asia, mitä ehdin opinnäytetyötä kirjoittaessa paljon miettiä, oli silpomisen vastaisen työn kartoitus varhaiskasvatuksessa. Olisi mielenkiintoista ja hyödyllistä ottaa selvää, miten silpomisen vastaista työtä tehdään tai tehdäänkö sitä. Asiaa ei olisi helppoa selvittää, koska tavallisessa kyselytutkimuksessa vastausprosentti jäisi todennäköisesti hyvin pieneksi ja vastaajissa korostuisivat ne, jotka työtä tekisivät. Ehkäpä tarkoitukseen voisi soveltua työläämpi satunnaisesti valittujen päiväkotien työntekijöiden haastatteleminen useammasta kunnasta, joissa kartoitettaisiin, onko heillä ollut asiakkaita, joiden kanssa silpomisen uhka olisi pitänyt kartoittaa. Tämän jälkeen haastattelemalle voitaisiin kysyä, kartoittivatko he uhkia ja miten he työtä sen jälkeen tekivät eli kirjasivatko he jotain tai kävivätkö he keskustelun, jossa kerrottiin silpomisen haitoista? Entä ottaako varhaiskasvatuksen henkilökuntaa aihetta esille ennen pitkiä ulkomaanmatkoja? Mielenkiintoista olisi myös tietää miten työtä tehdään ryhmissä, joissa ei ole varhaiskasvatuksen opettajaa vaan opettajan tehtävää hoitaa lastenhoitaja. Merkittävä osa korkean maahanmuuttajapopulaation omaavista pääkaupunkiseudun lapsiryhmistä on ilman pätevää opettajaa. Voi hyvin olla, että työn tekemiseen ja tekemättä jättämiseen vaikuttaa merkittävästi asiasta saatu koulutus, joka vaihtelee opetusta antaneesta koulusta ja siitä, milloin henkilökunta on koulutuksensa saanut. On myös mahdollista, että työ jää tekemättä tai se tehdään vain osittain jostain työpaikan kulttuuriin liittyvästä syystä. Näistä asioista olisi varmasti hyvä saada tutkittua tietoa.

Tyttöjen sukuelinten silvonnan kokonaisuutta pohtiessani olen usein miettinyt neuvoloiden ja varhaiskasvatuksen roolia asiassa. Molemmat tekevät samaa työtä, joten jonkinlaisen synergiaedun löytäminen kokonaisuudesta tuntuu tavoittelemisen arvoiselta. Moni varhaiskasvattaja olisi varmasti tyytyväinen, jos heidän ei tarvitsisi käydä läpi samoja keskusteluja, jotka käydään läpi myös neuvoloissa. Toisaalta rinnakkaisen työn puolesta puhuu se, että kaikki lapset eivät jostain syystä käy neuvoloissa. Koska kunnilla on kuitenkin mahdollisuus paikallisesti sopia silvonnan vastaisen työn tekemisestä voisi esimerkiksi harkitseminen arvoista olla, että kokeiltaisiiin mallia, jossa pääasiallinen vastuu huoltajien jututtamisesta silpomisen uhan arvioinnin osalta olisi neuvoloilla ja dokumentoitu tieto tästä tulisi varhaiskasvatukselle, jonka tehtäväksi jäisi enemmän silpomisen merkkien ja silpomisen uhan silmällä pitäminen sekä tarvittaessa asian puheeksi otto

esimerkiksi ennen pitkiä lomia. Varhaiskasvatusalalla on tuskasteltu toistuvasti lisääntyviä tehtäviä ja paperihommia, joten tämän kaltainen työn koordinointi voisi helpottaa asiaa.

Kolmas tutkimisen arvoinen asia liittyy varhaiskasvatusalan henkilöstörakennetta mullistavien varhaiskasvatuksen sosionomien tulemiselle alalle. Varhaiskasvatuksen sosionomien vastuulle on kaavailtu moniammatillista verkostoyhteistyötä sosiaali- ja terveystalveluiden ja erityispalveluiden kanssa erityisesti, kun se liittyy lapsen elämäntilanteeseen. Varhaiskasvatuksen sosionomin vastuisiin kuuluu yhteistyö perheiden kanssa lapsen hyvinvoinnin tukemiseksi ja hän tuntee perhepalveluiden verkoston, palvelut ja toimintatavat sekä osaa ohjata perheitä erilaisissa tukea tarvitsevilla tilanteissa matalalla kynnyksellä. Tähän kokonaisuuteen sopisi melko hyvin vastuun ottaminen silpomisen vastaisen työn tekemisestä. Haasteina tälle on, että varhaiskasvatuksen sosionomit eivät yleensä käy vasu- ja LEOPS-keskusteluita, joiden yhteydessä asiaa suositellaan otettavan puheeksi. Lisäksi varhaiskasvatuksen sosionomeja on työelämässä tällä hetkellä melko vähän. Varhaiskasvatuksen sosionomien isomman roolin hakeminen paitsi vähentäisi paperitehtäviä opettajilta, myös keskittäisi tekemistä lapsen hyvinvointiin keskittyvälle ammattilaiselle

9 Lähteet

Ehkäisevä työ ja silpomisen läpikäyneen auttaminen. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 26.10.2022 <<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojen-ja-naisten-sukuelinten-silpomisen-estaminen/ehkaiseva-tyo>> Luettu 16.4.2023

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet 2022. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Julkaisu 16.12.2022 Saatavilla osoitteesta: <<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esiopetus/419551/tekstikappale/685717>> Luettu 16.4.2023

Esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua 2014. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Julkaisu 16.12.2022 Saatavilla osoitteesta: <<https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/esiopetus/419551/tekstikappale/685718>> Luettu 16.4.2023

Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunta. Saatavana osoitteesta: <https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf> Luettu: 1.5.2023

Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja. 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Karila, Kirsti. 2016. Vaikuttava Varhaiskasvatus Tilannekatsaus 2016. Opetushallitus. Saatavana osoitteesta: <https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf> luettu 3.1.2021

Karila, Kirsti & Kosonen, Tuomas & Järvenkallas, Satu. 2017. Varhaiskasvatuksen kehittämisen tiekartta vuosille 2017–2030. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. Saatavilla osoitteesta: <<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80221/okm30.pdf%20%20?sequence=1&isAllowed=>>> luettu 23.4.2023

Koukkula, Mimmi & Klementti, Reija. 2021. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavana osoitteesta: <<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9715-8>> luettu 3.3.2022

Kulttuurisensitiivinen työote. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 8.7.2021 Saatavilla osoitteesta: <<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyontueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>> Luettu 10.3.2023

Kärmeniemi, Nadezda (toim.) 2013. Vastavuoroiset ja voimaantumista tukevat käytännöt perhetyön kehittämisessä. Kopijyvä Oy. Jyväskylä

Lainsäädäntö ja ihmisoikeussopimukset. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 7.7.2021. <<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojen-ja-naisten-sukuelinten-silpomisen-estaminen/lainsaadanto-ja-ihmisoikeussopimukset>> Luettu: 16.3.2022

Lastensuojelulaki 417/2007. Annettu Helsingissä: 13.4.2007 <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>> Luettu 16.3.2022

Latvala, Johanna & Teshome, Solomie 2020 "Eikö ole tarkoitus suojella kaikkia tyttöjä?" – Viranomaisten velvollisuus ottaa tyttöjen sukuelinten silpominen puheeksi ei näytä toteutuvan. Ihmisoikeusliitto. Blogi-postaus. Päivitetty: 27.11.2020 Saatavana osoitteessa: <<https://ihmisoikeusliitto.fi/viranomaisten-velvollisuus-ottaa-tyttojen-sukuelinten-silpominen-puheeksi-ei-nayta-toteutuvan/>> Luettu 6.11.2021

Leinonen, Riikka. 2021. Varhaiskasvatuksen henkilöstön käsityksiä kiireestä ja kiireettömyydestä työssä. Helsingin yliopiston kirjasto - Helda.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. Annettu Helsingissä 29.4.2005 <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272>> Viitattu 23.4.2023.

Lämsä, Anna-liisa (toim.) 2009. Mun on paha olla. Jyväskylä: PS-kustannus.

Maahanmuuttajat väestössä. Tilastokeskus. Saatavana osoitteesta: <<https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html#sijoittuminen-alueittain>> Luettu 1.5.2023

Malat, Jennifer. 2013. The Appeal and Problems of a Cultural Competence Approach to Reducing Racial Disparities. *Journal of General Internal Medicine* 28. Saatavana osoitteesta: <<https://doi.org/10.1007/s11606-013-2363-y>> Luettu 1.5.2023

Murray, Elizabeth & McFarland-Piazza, Laura & Harrison, Linda 2015. Changing patterns of parent-teacher communication and parent involvement from preschool to school. *Early Child Development and Care*. Lontoo: Routledge.

Määttä, Paula & Rantala, Anja. 2016. Tavallisen erityinen lapsi. Onnistuneen yhteistyön arvoitusta ratkomassa. Jyväskylä: PS-kustannus

Paavola, Heini. 2007. Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä. Helsingin Yliopisto. Yliopistopaino.

Rämö, Marjo. 2022. Helsingin päiväkodeista puuttuu 925 varhaiskasvatuksen opettajaa – Yliopistojen aloituspaikkoja on lisätty, mutta riittääkö se? 30.4.2022. Helsingin Uutiset. < <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/4573867>> Luettu 24.4.2023

Tietoa meistä 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 21.6.2022 Saatavana osoitteesta: <<https://thl.fi/fi/thl/tietoa-meista>> Luettu 1.4.2023

Tiilikainen, Marja (toim.) 2011. TYTTÖJEN JA NAISTEN YMPÄRILEIKKAUS SUOMESSA Asiantuntijaryhmän suositukset sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstölle. Kaajaani: KS Paino Oy.

Toimialan esittely. Helsingin kaupunki. Saatavana osoitteesta: <<https://www.hel.fi/fi/paatosenteko-ja-hallinto/kaupungin-organisaatio/toimialat/kasvatuksen-ja-koulutuksen-toimiala/kasvatuksen-ja-koulutuksen>> Luettu 23.4.2023

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen eli ympärileikkaus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 17.1.2023 Saatavana osoitteesta: <<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojen-ja-naisten-sukuelinten-silpomisen-estaminen/tyttojen-ja-naisten-sukuelinten-silpominen-eli-ymparileikkaus>> Luettu 16.4.2023

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estäminen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 26.10.2022 Saatavana osoitteesta: <<https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja>>

kulttuurinen-moninaisuus/maahanmuutto-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojen-ja-naisten-sukuelinten-silpomisen-estaminen> Luettu 1.4.2023

Varhaiskasvatuksessa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Päivitetty: 16.3.2023 <<https://thl.fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-terveys-ja-hyvinvointi/maahanmuuttajien-seksuaali-ja-lisaantymisterveys/tyttojen-ja-naisten-ym-parileikkausten-fgm-ehkaisy/ehkaiseva-tyo/varhaiskasvatuksessa>> Luettu 16.4.2023

Varhaiskasvatustilaki 540/2018. Annettu Helsingissä 13.7.2018/540 <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180540>> Viitattu 16.4.2023

Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n muuttamisesta 1586/2019. Annettu Helsingissä 30.12.2019 <<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20191586>> Viitattu 23.4.2023

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Opetushallitus. Saatavana osoitteessa: <<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>> Luettu 3.2.2023

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Liitteet

Liite 1: Varhaiskasvatuksessa-nettisivu

Liite 2: Tyttöjen sukuelinten silpomisen käsittely vasu- ja LEOPS-keskustelussa

Varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan tehtäviin kuuluu tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevä työ. Henkilökunnan on tärkeää tietää tyttöjen ja naisten silpomisperinteestä ja sen ehkäisystä sekä saada asiaan koulutusta.

Varhaiskasvatuksen rooli tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä

Varhaiskasvatuksen henkilökunnan velvollisuuksiin kuuluu:

- Selvittää silpomisuhka esimerkiksi vasu- tai LEOPS-keskustelussa.
- Tyttöjen sukuelinten silpomista ehkäisevän keskustelun käyminen tarvittaessa.
- Ehkäistä tyttöjen sukuelinten silpomista pitämällä silmällä merkkejä silpomisen suunnittelusta.
- [Lastensuojeluilmoitus](#) ja [ilmoituksen tekeminen poliisille](#), jos epäily suoritetusta tai suunnitteilla olevasta silpomisesta herää.

Varhaiskasvatus toimii monialaisessa yhteistyössä neuvolan ja tarvittaessa lastensuojelun kanssa. Neuvoloissa tehdään tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisevää työtä sekä puututaan ilmi tuleviin silpomisiin. Lastensuojelu puolestaan mm. tutkii epäillyt silpomiset sekä antaa konsultointiapua. Esimerkiksi perheessä ilmenneet tyttöjen silvonnat tai silvonnan uhat johtavat yhteistyön tiivistymiseen.

Esihenkilöiden täytyy varmistaa henkilöstön riittävä osaaminen ja mahdollisesti tarvittava tuki tyttöjen sukuelinten silpomiseen liittyvien keskustelujen käymiseen.

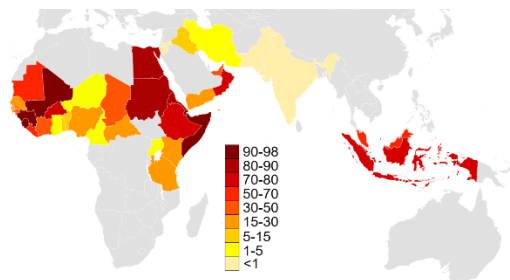
Tyttöjen sukuelinten silpomisen ehkäisyn ja puheeksi ottamisen käytännöistä varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Silpomisuhan kartoittamisen muistilista

-Aloita ehkäisevä työ hyvissä ajoin jo ennen kuin huoli tytön sukuelinten silpomisesta herää.

-Ota puheeksi tyttöjen sukuelinten silpomisen huoltajien kanssa esimerkiksi vasu- ja LEOPS-keskustelussa.

-Kartoita silpomisuhka niiden huoltajien kanssa, jotka tulevat silpomisperinnettä harjoittavista maista ja kirjaa keskustelut.

Kuva 1. Kartassa ympärileikattujen naisten prosenttiosuus

-Käytä [kulttuurisensitiivistä työtettä](#).

-Tarpeen vaatiessa jatka silpomisuhan ehkäisyyn. Silpomisuhan ehkäisyä ei tarvitse läpikäydä niiden huoltajien kanssa, jotka ovat selvästi silpomisen vastaisia. Voi olla varmuuden vuoksi perusteltua mainita tärkeimpiä argumentteja silpomista vastaan, vaikka huoltajat vakuuttavat silpomisen vastaisuutta. Voit käyttää silpomisuhan kirjoittamiseen ja kirjaamiseen [Tytttöjen sukuelinten silpomisen käsittely vasu- ja LEOPS-keskustelussa](#)-pohjaa.

-[Puheeksi ottaminen](#) (THL)

Vinkkejä silpomisuhan ehkäisykeskusteluun

-Kerro, mitä terveyshaittoja sukuelinten silpomisesta on.

-Kerro, että Suomessa tyttöjen sukuelinten silpominen on kielletty rikoslaisa ja, että huoltajat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa myös siitä, jos silpominen tapahtuu ulkomailla.

-Muistuta, että sinulla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus ja ilmoitus poliisille, jos herää epäily tytön sukuelinten silpomisesta.

-Kerro, että kaikilla lapsilla on oikeus fyysiseen koskemattomuuteen, terveyteen ja elämään.

-Kirjaa keskustelut.

Muita vinkkejä varhaiskasvattajille

-Ota tyttöjen sukuelinten silpominen puheeksi esimerkiksi ennen pitkiä lomia, jolloin perheet saattavat matkustaa ulkomaille entisiin kotimaihinsa.

-Muistuta perhettä siitä, että sukulaiset ja tuttavat voivat ehdottaa tytön sukuelinten silpomista.

-Jos matkan jälkeen herää epäily tytölle tehdystä silpomisesta, selvitä asia.

-Jos tyttö kertoo hänelle suunnitellusta seremoniasta tai juhlasta, voi kyseessä olla silpomisseremonia.

-Silpomisen jälkeen virtsaaminen voi tuntua kivuliaalta tai rakko ei tyhjenny kunnolla. Pitkät ja toistuvat vessakäynnit voivat olla merkki suoritetusta silpomisesta.

-Lastensuojelua kannattaa konsultoida epäselvissä tilanteissa.

Vinkkejä päiväkotien johtajille ja varhaiskasvatuksen virkamiehille

-Tue henkilökuntaa sukuelinten silpomista ehkäisevässä työssä varmistamalla henkilökunnan koulutus ja riittävät resurssit työssä.

-Pyri luomaan henkilökunnalle selkeä ja helppo prosessi suoriutua tehtävästä.

-Jos silpomisen uhka on kartoitettu asianmukaisesti ja siitä on olemassa kirjaukset, on tehtävästä helppo suoriutua seuraavina vuosina. Kannusta hyvään kirjaamiskäyttöön.

-Tytöjen sukuelinten silpomisen ehkäisy on osa lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyötä. Se sisältyy kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan ja tulisi käsitellä siinä.

Tyttöjen sukuelinten silpomisen käsittely vasu- ja LEOPS-keskustelussa

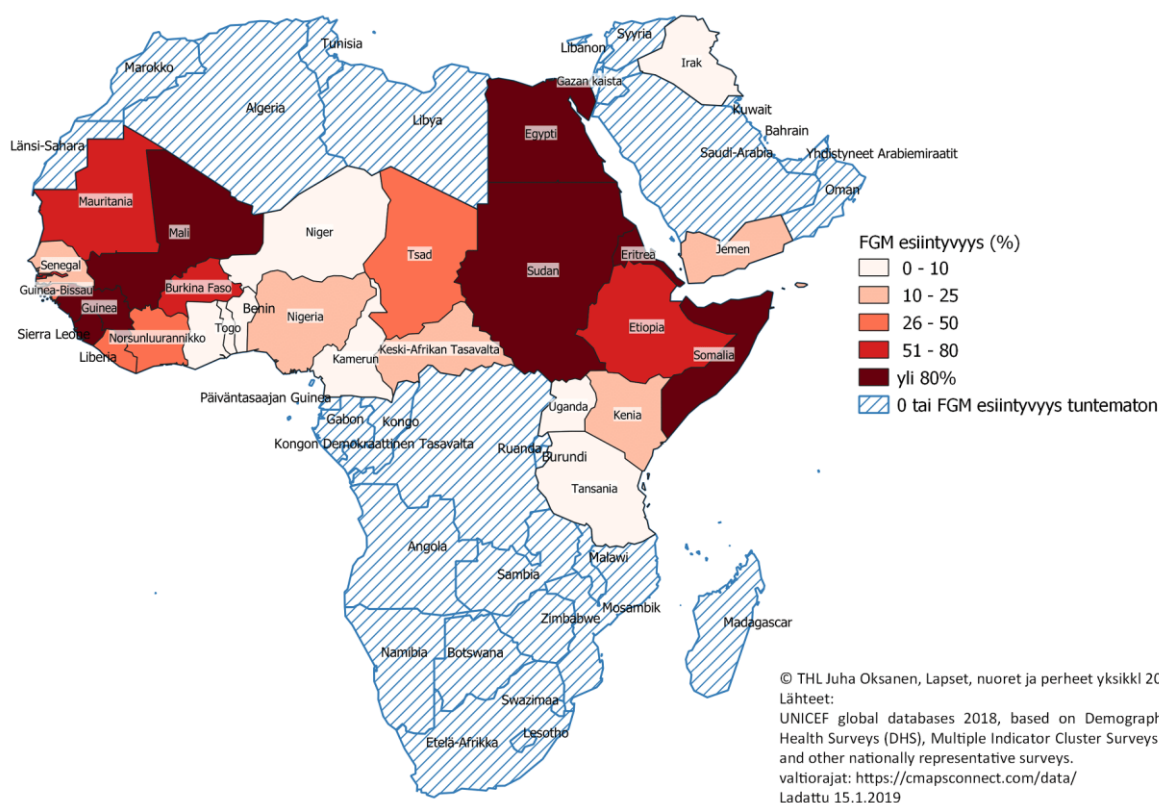
Tämä lomake toimii työvälineenä aiheen käsittelyyn esimerkiksi vasu- ja LEOPS-keskustelujen yhteydessä. Lomake kannattaa lukea läpi etukäteen, jotta siinä esiintyvät asiat ovat tuttuja ja aikaa jää tarvittaessa perehtymiseen. Lomake toimii kirjaamisen pohjana ja säilytetään lapsen muiden paperien joukossa. Muista varata tarvittaessa tulkki. Ammattilaisten kesken aiheesta käytetään termiä sukuelinten silpominen (FGM).

Taustatiedot (opettaja täyttää)

1. **Lapsen nimi:** _____
2. **Lapsen päiväkotia ja ryhmä:** _____
3. **Päivämäärä:** _____
4. **Mistä maasta asiakas tai hänen huoltajansa ovat kotoisin:** _____

Selvitä onko lapsi tai hänen huoltajansa maasta, jossa sukuelinten silpomisen perinnettä esiintyy? Oheisessa kartassa kuvataan sukuelinten silpomisen läpikäyneiden naisten osuus yli 15-49-vuotiailla tytöillä ja naisilla Afrikassa ja Lähi-idässä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ottavat tyttöjen sukuelinten silpomisen kulttuurisensitiivisesti puheeksi niiden huoltajien kanssa, joiden lähtömaissa silpomisperinnettä esiintyy.

FGM:n esiintyvyys 15-49-vuotiailla tytöillä ja naisilla Afrikan ja Lähi-idän maissa

5. **Onko huoltajien kanssa aikaisemmin käyty keskustelua tyttöjen sukuelinten silpomisesta varhaiskasvatuksen työntekijöiden toimesta? Ei__ Kyllä __**
Löytyykö asiakkaan tiedoista kirjauksia (esimerkiksi tätä lomaketta), joista käy ilmi, että aiheesta on käsitelty? Jos tieto käydyistä keskusteluista löytyy, ei tarvetta uudelle keskustelulle välttämättä ole.

Silpomisasenteiden alustava kartoitus

- Keskustelun aikana kannattaa käyttää asiakkaille neutraalimpaa termiä **tyttöjen ympärileikkaus**. Tästä syystä lomakkeessa käytetään myös tätä termiä.
- Keskustelun aikana on tarkoitus selvittää huoltajien näkemys tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisesta.
- Keskustelussa kannattaa käyttää kulttuurisensitiivistä työtettä.
- Kirjaa vastaukset.
- Aloita kertomalla, että **tyttöjen ympärileikkauksen** vastainen työ kuuluu varhaiskasvatuksen velvollisuuksiin.
- Monien perheiden kohdalla keskustelu voi jäädä lyhyeksi, jos perhe on selvästi silpomistradition vastainen tai huolta ei muuten ilmene. Voi olla silti varmuuden vuoksi perusteltua mainita tärkeimpiä argumentteja silpomista vastaan (ympärileikkaus on Suomessa laitonta ja siitä on huomattavia terveyshaittoja).

1. **Selvitä kysymällä onko ympärileikkaus-asiaa otettu aikaisemmin esille esimerkiksi päiväkodeissa tai neuvolassa?** _____

2. **Selvitä kysymällä onko lapsen äiti, isoäiti, sisar tai joku muu sukulainen ympärileikattu?** _____

3. **Selvitä kysymällä, mikä on huoltajien näkemys ympärileikkauksesta. Molempien huoltajien näkemys olisi hyvä kartoittaa.** _____

Aiheen syventävä käsittely

- Syventävää käsittelyä ei ole tarvetta suorittaa, jos perheen suvussa ei esiinny sukuelinten silvontaa tai perhe on selvästi tradition vastainen. Pidä vilpillisten vastausten mahdollisuus mielessä.
- Varhaiskasvatuksen ammattilaisen ei tarvitse tietää aiheesta kaikkea. Voit myös tarjoutua palaamaan aiheeseen, kun olet saanut etsittyä lisätietoa. Tietoa löytyy THL:n sivuilta (www.thl.fi/silpominen).

1. **Tiedustele, tietävätkö huoltajat, että tyttöjen ympärileikkaus on Suomessa laitonta ja, että huoltajat ovat rikosoikeudellisessa vastuussa myös siitä, jos ympärileikkaus tapahtuu ulkomailla.** (Tarvittaessa tarjoudu kertomaan aiheesta lisää) _____

2. **Kysy onko perhe tietoinen ympärileikkauksen aiheuttamista terveyshaitoista?** (Tarvittaessa tarjoudu kertomaan aiheesta lisää) _____

3. **Muuta:** _____

Kulttuurisensitiivinen työote (THL)

Tyttöjen sukuelinten silpomisen estäminen (THL)

<http://www.thl.fi/silpominen>